

Kvaliteta kredita po sektorima i valutama hrvatskih kreditnih institucija

Babić, Elena

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:549236>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-03**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

"Dr. Mijo Mirković"

ELENA BABIĆ

**KVALITETA KREDITA PO SEKTORIMA I VALUTAMA HRVATSKIH
KREDITNIH INSTITUCIJA**

Diplomski rad

Pula, 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

"Dr. Mijo Mirković"

ELENA BABIĆ

**KVALITETA KREDITA PO SEKTORIMA I VALUTAMA HRVATSKIH
KREDITNIH INSTITUCIJA**

Diplomski rad

JMBAG: 0303042191, redovna studentica

Studijski smjer: Financijski menadžment

Predmet: Menadžment financijskih institucija

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Financije

Mentor: Izv.prof.dr.sc. Manuel Benazić

Pula, travanj 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Elena Babić, kandidat za magistra ekonomije/poslovne ekonomije ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 05. travnja 2018. godine

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, Elena Babić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom "Kvaliteta kredita po sektorima i valutama hrvatskih kreditnih institucija" koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 05. travnja 2018.

Potpis

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Kreditne institucije u Republici Hrvatskoj.....	2
2.1. Vrste kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj	3
2.2. Regulatorna	5
3. Kreditna analiza.....	8
3.1. Kreditni proces	10
3.2. Kreditiranje poslovnih subjekata.....	12
3.3. Potrošačko i hipotekarno kreditiranje.....	14
4. Upravljanje kreditnim i valutno induciranim kreditnim rizikom.....	16
4.1. Pojmovno određenje kreditnog rizika.....	16
4.2. Upravljanje kreditnim portfeljem i kvalitetom kreditnog portfelja	18
4.3. Sumnjiva i sporna potraživanja.....	20
4.4. Mogućnosti smanjenja kreditnog rizika.....	21
4.5. Rezervacije za kreditne rizike	24
4.6. Smjernice za upravljanje valutno induciranim kreditnim rizikom.....	25
5. Analiza kvalitete kredita po sektorima i valutama hrvatskih kreditnih institucija.	28
5.1. Klasifikacija plasmana i izvanbilančnih obveza banaka.....	29
5.2. Pokazatelj pokrivenosti.....	32
5.3. Analiza kvalitete kredita po sektorima	33
5.3.1. Ukupni krediti	34
5.3.2. Ispravak vrijednosti djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita	37
5.3.3. Djelomično nadoknadivi i potpuno nenadoknadivi krediti.....	39
5.3.4. Dospjela potraživanja po kreditima	41
5.3.5. Udio djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita u ukupnim kreditima	43

5.4. Analiza kvalitete kredita po valutama	45
5.4.1. Ukupni krediti	45
5.4.2. Djelomično nadoknativi i potpuno nenadoknativi krediti	48
5.4.3. Udio djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita u ukupnim kreditima	50
6. Zaključak	53
Popis literature.....	54
Popis tablica i grafikona.....	57
Sažetak.....	58
Summary	60

1. Uvod

Makroekonomska kretanja se oporavljaju od financijske krize koja je zahvatila cijeli svijet a kod nas se manifestirala tokom 2008. – 2010. godine. Krediti koje poslovne banke odobravaju moraju biti dobro osigurani i banke moraju biti sigurne u njihovo otplaćivanje kako se kriza ne bi ponovila, upravo zbog toga ovaj rad analizira kvalitetu kredita i to po sektorima i po valutama koje plasiraju kreditne institucije na tržištu Republike Hrvatske. Iako se navode kreditne institucije kao skupina (banke, štedne banke i stambene štedionice) ovdje se većinom radi o bankama, pošto je njihova imovina i njihov doprinos na tržištu najznačajniji.

Ciljevi ovoga rada bili su stoga napraviti analizu kvalitete kredita po sektorima za razdoblje od 2008. do 2017. godine (na dan 31. prosinca) i po valutama za razdoblje od 2010. do 2017. godine (također na dan 31. prosinca). Sektori koji se analiziraju uključuju sektor stanovništva i sektor nefinancijskih društva kao i sektor opće države, dok su valute kao najznačajnije euro, kuna te potom švicarski franak do 2015. godine.

Rad je podijeljen u pet poglavlja, prvo poglavlje pod nazivom "Uvod" navodi ciljeve analize i metode korištene pri izradi rada, potom drugim se poglavljem objašnjavaju kreditne institucije koje posluju na području Republike Hrvatske te njihova regulativa, nadalje trećim je poglavljem predstavljena kreditna analiza, što uključuje kreditni proces tj., na koji način banke dolaze do informacije kako i kome odobriti kreditni zahtjev, kreditiranje je podijeljeno na kreditiranje poslovnih subjekata i kreditiranje potrošača, odnosno kućanstva. Četvrtim je poglavljem predstavljeno upravljanje kreditnim rizikom i valutno induciranim kreditnim rizikom, na koji se način banka može zaštititi od navedenih rizika i kako smanjiti izloženosti njima. Posljednjim je poglavljem dan prikaz tablica prema podacima Hrvatske narodne banke, te analiza tih podataka u prvom dijelu po sektorima te u drugom dijelu po valutama.

Metode korištene pri izradi rada jesu: metoda deskripcije pri opisivanju tablica, metoda analize pri analiziranju trendova u tablicama, metoda klasifikacije pri određivanju podjela, induktivno deduktivna metoda pri zaključivanju te metoda kompilacije pri preuzimanju činjenica iz literatura i razrađivanju istih u radu. Podaci su preuzeti sa Internet stranica Hrvatske narodne banke kako je navedeno u literaturi.

2. Kreditne institucije u Republici Hrvatskoj

Općenito financijski sustav sastoji se od financijskih institucija, financijskih instrumenata i financijskih tržišta. Financijskim se sustavom nastoji optimizirati i osigurati adekvatna razina novčanih sredstva tamo gdje je to najpotrebnije, koja su kao takva na tržištu ograničena. Navedeno se osigurava funkcijama, stoga prva funkcija financijskog sustava obuhvaća funkciju realokacije ograničenih resursa, potom funkciju štednje, bogatstva, likvidnosti, političke funkcije i funkciju rizika.¹ Kreditne institucije nalaze se unutar financijskog sektora pod grupacijom monetarnih financijskih institucija, dakle financijski sektor sastoji se od monetarnih financijskih institucija pod koje spadaju Hrvatska narodna banka, odnosno središnja banka i druge monetarne financijske institucije tj., kreditne institucije i novčani fondovi te drugih monetarnih institucija koje čine investicijski fondovi, financijski posrednici kao i pomoćne financijske institucije, osim navedene dvije podjele unutar financijskog sektora nalaze se i osiguravajuća društva i mirovinski fondovi. Kreditne institucije čine banke, štedne banke i stambene štedionice.²

Prilikom ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju, njeni su se zakoni morali uskladiti sa raznim zakonima sukladno praksi Europske unije, stoga se s obzirom na navedene tri podjele kreditnih institucija na banke, štedne banke i stambene štedionice, propisuje pet vrsta financijskih institucija (osim banaka): štedno-kreditne institucije, sindikate, brokerske institucije, posrednike za vrijednosne papire i ostale.³

Poslovne banke, štedne banke i stambene štedionice obavljaju posao koji se razlikuje u svrsi i opsegu, no imaju veoma velike sličnosti jer sve tri obavljaju poslove prikupljanja depozita i odobravanja kredita. Završetkom 2016. godine prema Biltenu o bankama⁴ poslovnih banaka na bankarskom tržištu bilo je 26 uz jednu štednu banku, dok je stambenih štedionica bilo 5. Promatrajući izvještaj o financijskom položaju navedenih institucija za 2016. godinu dolazi se do zaključka da stambene

¹ B. Matić, *Monetarna ekonomija*, Osijek, Mit, 2011., str. 190.

² Hrvatska narodna banka, *Financijski sektor*, dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor> (pristupljeno: 10. ožujka 2018.)

³ V. Leko, *Financijske institucije i tržišta*, pomoćni materijali za izučavanje, Zagreb, Mikrorad, 2008., str. 53.

⁴ Hrvatska narodna banka, *Bilten o bankama 30, kolovoz 2017.*, dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/2020824/hbilten-o-bankama-30.pdf/42efdf39-5ba2-4111-9efd-1a9b80ff78e8> (pristupljeno: 10. ožujka 2018.)

štedionice ne ulažu u klasične izvanbilančne stavke kao što su garancije, akreditivi i mjenice i derivativne financijske instrumente tj., opcije, ugovore o razmjeni, terminske ugovore ili varante već koncentriraju svoje poslovanje na primanje depozita i izdavanje kredita.⁵

2.1. Vrste kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj

Kreditne institucije u Republici Hrvatskoj dijele se na banke, štedne banke i stambene štedionice. Banaka je krajem 2016. godine bilo 26, njihova ukupna imovina iznosila je 388 mlrd kuna. Gledajući strukturu vlasništva banaka prema Biltenu o bankama⁶ banke koje su u većinskom stranom vlasništvu prevladavaju u odnosu na domaće banke, pa je tako krajem 2016. godine banaka u stranom vlasništvu bilo 15, dok ih je u domaćem vlasništvu bilo 11, od toga 3 u državnom te 8 u privatnom vlasništvu. Iako je ukupna imovina svih banaka krajem 2016. godine iznosila 388 mlrd kuna, sveukupna dobit tekuće godine nakon oporezivanja bila je 5 mlrd kuna. Prve četiri banke po veličini svoje imovine "drže" u svom vlasništvu 68% od ukupne imovine svih banaka, dok prve dvije imaju udio od 45%. Prve dvije banke čija je imovina najveća jesu: Zagrebačka banka i Privredna banka Zagreb.⁷ Kreditna institucija – banka je dioničko društvo, dioničari su vlasnici banke u većem ili manjem udjelu ovisno o količini dionica u njihovom vlasništvu stoga je njihova želja profit, dobit na kraju godine koja će se raspodijeliti dividendama ili reinvestirati u banku. Kao dioničko društvo kreditna se institucija vodi ciljevima, osnovni cilj je osigurati profit, tj., maksimizirati bogatstvo dioničara, svojih ulagača, zatim obavljati temeljne funkcije i postići socijalne ciljeve (pod što se podrazumijeva ravnopravnost komitenata, potpora plasmana određenih sektora i slično).⁸

Štedna banka je financijska institucija koja je poput banke dobila od Hrvatske narodne banke odobrenje za rad, razlika od poslovne banke jest ta što štedna banka može obavljati manji obujam poslova te je potreban manji inicijalni kapital za njeno osnivanje. Krediti koje ove kreditne institucije odobravaju većinom se odnose na stambene, potrošačke i osobne, dok su prema strukturi (vlasničkoj i organizacijskoj),

⁵ Ibidem

⁶ Ibidem

⁷ *Financijski sektor*, op. cit. (pristupljeno: 13. ožujka 2018.)

⁸ B. Matić, op. cit., str. 194.

poreznom tretmanu i ostalim karakteristikama u odnosu na prošlost sve sličnije bankama u sadašnjosti.⁹ Prva tadašnja financijska institucija, prema sjednici Hrvatske narodne banke dana 11. svibnja 2008. godine, koja je dobila odobrenje za rad kao štedna banka bila je Obrtnička štedna banka d.d. iz Zagreba te je kao prva uspješno savladala sve zakonske prepreke i iz štedno-kreditne zadruge preoblikovana u štednu banku.¹⁰

Na bankarskom tržištu poslovala je jedna štedna banka i to Tesla štedna banka, no s obzirom na problem nedostupnosti depozita i nedostatak kapitala potrebnog za poslovanje Hrvatska narodna banka donijela je Rješenje putem kojeg se utvrđuje nedostupnost depozita kod Štedne banke te je dana 21. veljače 2018. donesena i Odluka o podnošenju prijedloga za otvaranje stečajnog postupka nad bankom, time je obustavljeno njeno djelovanje i poslovanje.¹¹ Promatrajući godišnja izvješća lako je za primijetiti kako se ova banka nalazila u problemima koji su se nizali godinama unazad, i to zbog ponavljajućih gubitaka i nemogućnosti pronalazaka "svježeg" kapitala kao i revizorovih suzdržanosti od izricanja mišljenja koja datiraju od 2014. godine.

Stambene štedionice prikupljaju depozite (štednju) od štediša i plasiraju ih u dugoročne kredite, posebice stambene, obično su krediti stambenih štedionica jeftiniji od kredita banaka. Na tržištu ih ima pet, njihova ukupna imovina iznosi 7,8 mlrd kuna što u odnosu na ukupnu imovinu svih kreditnih institucija iznosi 1,97%. Prva stambena štedionica d.d. Zagreb u vlasništvu Zagrebačke banke prva je po veličini imovine s 2,5 mlrd kuna, odnosno udjelom od 33% u odnosu na ukupnu imovinu svih stambenih štedionica. Gledajući strukturu agregirane bilance stambenih štedionica krajem 2016. godine krediti čine najveću stavku i to krediti ostalim komitentima, oni su iznosili 4 mlrd kuna. Najveći udio na strani obveza imaju depoziti i to oročeni depoziti i oni su 2016. godine iznosili 6 mlrd kuna.¹²

⁹ V. Leko, op.cit., str. 56.

¹⁰ Hrvatska narodna banka, *Priopćenja*, dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/suglasnost-za-prvu-preoblikovanu-stednu-banku> (pristupljeno: 13. ožujka 2018.)

¹¹ Tesla štedna banka, *O nama*, dostupno na: http://www.tesla-banka.hr/o_nama/teslabanka/9/HR (pristupljeno: 13. ožujka 2018.)

¹² Bilten o bankama 30, kolovoz 2017., op. cit. (pristupljeno: 13. ožujka 2018.)

2.2. Regulativa

Hrvatska narodna banka nadzire i kontrolira rad banaka u Republici Hrvatskoj. Tokom kontrole Hrvatska narodna banka surađuje s ostalim nadzornim institucijama u zemlji i inozemstvu. Osim nadzora, Hrvatska narodna banka ima ovlasti po Zakonu odobriti kreditnoj instituciji rad ili ukinuti to odobrenje. Prema Zakonu o kreditnim institucijama¹³ u Republici Hrvatskoj kreditna institucija je institucija koja je od Hrvatske narodne banke dobila odobrenje za rad. Definirana je kao dioničko društvo čije dionice glase na ime. Osnovne usluge za bankovno poslovanje koje su propisane ovim Zakonom uključuju primanje depozita od javnosti i odobravanje kredita iz tih sredstava za svoj račun. Depozitom se smatra svaki novčani polog definiran Zakonom o obveznim odnosima.

Financijske usluge osim primanja depozita i odobravanja kredita i zajmova uključuju i:¹⁴

- otkup potraživanja s regresom ili bez njega,
- financijski najam,
- izdavanje garancija,
- trgovanje za svoj račun ili za račun klijenta,
- platne usluge,
- usluge vezane uz poslove kreditiranja,
- izdavanje drugih instrumenata plaćanja i upravljanja njime,
- iznajmljivanje sefova,
- posredovanje pri sklapanju poslova na novčanom tržištu,
- sudjelovanje u izdavanju financijskih instrumenata,
- upravljanje imovinom klijenta institucije,
- poslove skrbništva nad financijskim instrumentima,
- savjetovanja,
- izdavanje elektroničkog novca kao i
- investicijske i pomoćne usluge i aktivnosti.

¹³ Hrvatski sabor, *Zakon o kreditnim institucijama* (NN 159/13, 19/15, 102/15, 15/18), dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/195/Zakon-o-kreditnim-institucijama> (pristupljeno: 10. ožujka 2018.)

¹⁴ Ibidem

Dodatne usluge definirane ovim Zakonom uključuju poslove koji su vezani uz sektor osiguranja odnosno prodaju polica osiguranja u skladu s propisima s kojima se ono uređuje, mogućnost upravljanja platnim sustavima kao i druge usluge koje kreditna institucija može pružati, trgovanje zlatom i usluge dostave podataka i ostale usluge za koje kreditna institucija ima odobrenje provoditi.

U vidu Zakona o kreditnim institucijama definirana je nadležnost Hrvatske narodne banke, te opisuje kako je ono nadzorno, odnosno nadležno tijelo nad kreditnim institucijama. Inicijalni kapital koji je potreban za osnivanje kreditne institucije prema ovome Zakonu iznosi:¹⁵

- za banku min. 40 mil kuna,
- za štednu banku min. 8 mil kuna i
- za stambenu štedionicu min. 20 mil kuna.

Za poslovanje kreditne institucije bilo to banke, štedne banke ili stambene štedionice potreban je kapital, kapital kao takav mora adekvatan s obzirom na obujam poslovanja. Postoji više vrsta kapitala što će biti objašnjeno u nastavku.

Zakonom o kreditnim institucijama definirano je kako je kreditna institucija dužna osigurati iznos kapitala koji je adekvatan opsegu, vrstama i složenosti poslova kojima se bavi kao i rizicima kojima je suočena. Postupci koje je kreditna institucija primorana obavljati u svrhu procjene adekvatnosti internog kapitala odnose se na postupke procjenjivanja i održavanja iznosa i vrste,¹⁶ dok te postupke uređuje Hrvatska narodna banka svojim odlukama.

Plan za kapital prema Odluci o postupku procjenjivanja adekvatnosti internoga kapitala, a koji kreditna institucija mora donijeti sadrži:¹⁷

- strateške ciljeve i vremenski horizont za njihovo ostvarenje,
- postupke planiranja kapitala i odgovornosti za taj postupak,
- način na koji će kreditna institucija udovoljavati kapitalnim zahtjevima u budućnosti,
- ograničenja vezana uz kapital koja su relevantna i

¹⁵ Ibidem

¹⁶ Ibidem, (pristupljeno 13.ožujka 2018.)

¹⁷ Hrvatska narodna banka, *Odluka o postupku procjenjivanja adekvatnosti internoga kapitala kreditne institucije* (NN 20/2014), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_02_20_391.html (pristupljeno: 13. ožujka 2018.)

- opći plan za postupanje u nepredviđenim okolnostima kojim se određuje način dodatne kapitalizacije, smanjivanje ili ograničavanje aktivnosti posebice poslovnih te kako će se primijeniti tehnike kojima se planira smanjiti rizik.

Postoje četiri faze postupka procjenjivanja adekvatnosti internog kapitala koje su propisane Odlukom Hrvatske narodne banke, a koje kreditne institucije moraju obavljati jednom godišnje ili češće ukoliko je to potrebno, te se one sastoje od utvrđivanja rizika, mjerenja pojedinog rizika i dodjeljivanja pripadajuće količine internih kapitalnih zahtjeva, određivanja ukupnog internog kapitala i uspoređivanja regulatornog i internog kapitala.¹⁸

Osim internog kapitala kreditne institucije dužne su održavati i potrebnu razinu zaštitnog sloja za očuvanje kapitala u visini od 2,5% od ukupnog iznosa izloženosti riziku u obliku redovnog osnovnog kapitala, protuciklički zaštitni sloj kapitala čija je formula za izračun umnožak ukupnog iznosa izloženosti riziku i specifične stope protucikličkog zaštitnog sloja i zaštitni sloj za strukturni sistemski rizik.¹⁹ Protuciklički zaštitni sloj i njegova potrebna visina procijenjena za prvo tromjesečje 2019. godine iznosi 0% koliko je iznosio i 2015. godine kada je objavljeno Obrazloženje za određivanje protucikličkog zaštitnog sloja kapitala za Republiku Hrvatsku,²⁰ dok se visina zaštitnog sloja za strukturni sistemski rizik postavlja na 1,5% do 3% od ukupne izloženosti rizicima.

¹⁸ Ibidem

¹⁹ *Zakon o kreditnim institucijama, op. cit.* (pristupljeno: 13. ožujka 2018.)

²⁰ Hrvatska narodna banka, *Protuciklički zaštitni sloj kapitala*, dostupno na: <http://www.hnb.hr/-/protuciklicki-zastitni-sloj-kapitala> (pristupljeno: 13. ožujka 2018.)

3. Kreditna analiza

Bankarski poslovi dijele se prema načelima: funkcionalnosti (poslovi mobilizacije i koncentracije sredstva, kreditne poslove, posredničko- komisijske (neutralne) i vlastite poslove), ročnosti (dugoročne i kratkoročne poslove) i prema bilančno analitičkom obilježju (pasivni, aktivni, neutralni i vlastiti bankovni poslovi). Pasivni poslovi banke obuhvaćaju emisiju novčanica, primanje depozita, zaduživanje kod drugih banaka, emisiju vrijednosnih papira te eskont vlastitih mjenica. Aktivni posao banke je kreditiranje.²¹ Krediti mogu biti kontokorentni, eskontni, lombardni, akceptni i rambusni. Kontokorentni se kredit odobrava po tekućem računu te omogućava korisniku kartice nesmetano korištenje sredstva preko bezgotovinskog prometa, i to u iznosu koji prekoračuje korisnikovo stanje na računu, odnosno dopušta se određeni minus ovisno o mjesečnoj plaći ili drugim uvjetima koje banka propisuje. Eskontni kredit se isplaćuje na osnovi mjenice i to prije njenog dospijeća uz odbitak kamata, a akceptni se kredit obavlja tako da banka akceptira mjenicu klijenta uz naplatu provizije za taj posao. Lombardni kredit je kredit na osnovi pokretnina ili drugih vrijednosnica, dok se rambusni kredit koristi u prekomorskom trgovanju.²²

Kreditni se odobravaju klijentima banke nakon što su klijenti prošli proces odobravanja, provjere i utvrđivanja kreditne sposobnosti za određeni iznos kredita. Prema podacima Hrvatske narodne banke, krediti koji se na hrvatskom tržištu najčešće javljaju dijele se na tri glavna sektora: sektor opće države, sektor nefinancijskih institucija i sektor stanovništva, kao i ostali sektori. Unutar sektora stanovništva javljaju se: gotovinski nenamjenski krediti, hipotekarni krediti, krediti po kreditnim karticama, krediti za investicije, prekoračenja po transakcijskim računima, stambeni i ostali krediti stanovništvu. Krediti nefinancijskim institucijama odnose se na građevinarstvo, informacije i komunikacije, poljoprivredu, poslovanje nekretninama, prerađivačku industriju, prijevoz i skladištenje, smještaj i pripremu hrane, stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti, trgovinu i ostale djelatnosti.²³

²¹ B. Matić, op. cit., str. 208. – 214.

²² I. Perišin, A. Šokman i I. Lovrinović, *Monetarna politika*, Pula, Sveučilište u Rijeci, str. 266.

²³ Hrvatska narodna banka, dostupno na: www.hnb.hr, pristupljeno (17. ožujka 2018.)

U literaturi se navodi podjela prema namjeni na:²⁴

- Kredite za nekretnine,
- Kredite financijskim institucijama,
- Poljoprivredne kredite,
- Komercijalne i industrijske kredite,
- Kredite pojedincima,
- Mješovite kredite i
- Potraživanja od financijskog leasinga.

Iako je navedena podjela slična podjeli kredita koju radi Hrvatska narodna banka, ipak potonji je detaljniji i razvrstava kredite po sektorima, a također uključuje i opću državu.

Osim podjele prema namjeni kredite se može dijeliti i prema predmetu na koji glase (naturalni i novčani), prema subjektima koji kredit odobravaju (trgovački i bankarski), prema duljini trajanja (kratkoročni, srednjoročni i dugoročni), prema robu za koju se odobravaju (proizvođački i potrošački), prema namjeni (krediti za obrtna sredstva i za investicijsku potrošnju), prema načinu osiguranja (otvoreni ili pokriveni), prema državi davatelja (tuzemni, domaći i inozemni), spominju se i podjele s motrišta vjerovnika (osobni, javni, bankarski i komercijalni), s motrišta gospodarstva (javni, krediti kućanstvima i privredi), s obzirom na povrat kredita (osobni ili realno - imovinom), po trajanju i prijenosu dugovanja (bez roka povrata i s rokom povrata) te na kredite koji se zaključuju usmenim ili pismenim putem.²⁵

Tipičan ugovor o kreditu sastoji se od bilješke, unutar bilješke navodi se iznos glavnice kredita, kamatna stopa i općeniti uvjeti otplate, otplatna lista i slično; ugovora o kreditnoj obvezi u kojem je navedeno da će ga zajmodavac učiniti raspoloživim zajmoprimcu tijekom budućeg razdoblja do maksimalnog iznosa u zamjenu za naknadu ugovorene obveze; kolateralom kojim se osigurava kredit pri neispunjenju obveze, kolateralom će se založiti imovina zajmoprimca koju će u slučaju neisplate kredita banka prodati i namiriti svoje potraživanje; kreditnih ograničenja koji se dijele na dvije vrste: afirmativne klauzule u kojoj zajmoprimac mora periodično podnositi financijske izvještaje kreditnoj instituciji i negativne

²⁴ P. S. Rose i S. C. Hudgins, *Upravljanje bankama i financijske usluge*, osmo izdanje, Zagreb, MATE, 2015., str. 516.

²⁵ B. Matić, op. cit., str. 227. – 229.

klauzule pri kojoj zajmodavac ograničava zajmoprimca u obavljanju određenih stvari; jamstva zajmoprimca pri kojem on jamči da su sve informacije koje je pružio istinite i posljednji dio u ugovoru objašnjava situacije u slučaju neplaćanja, točnije tko je odgovoran za troškove koji proizlaze iz sudskih spora i slično.²⁶

Imovina dužnika koja će služiti kao kolateral (osiguranje u slučaju ne podmirenja obveza) u kreditnom odnosu može biti: pokretna stvar, nekretnina, jamstva drugih osoba, zadužnice, garancije, uloga dužnika u obliku pologa depozita na račun vjerovnika, polica osiguranja ili kombinacija navedenog.²⁷

3.1. Kreditni proces

Kreditni proces odvija se u koracima:²⁸

1. Korak – pronalazak korisnika kredita,
2. Korak – procjena karaktera budućeg komitenta i istinitosti namjene,
3. Korak – posjet lokaciji i procjena kreditne povijesti budućeg komitenta,
4. Korak – procjena financijskog stanja budućeg komitenta,
5. Korak – ocjena mogućeg kolaterala za kredit i potpisivanje ugovora o kreditu,
6. Korak – nadziranje udovoljavanja odredbama ugovora o kreditu i potreba za drugim uslugama.

Ad. 1. Pronalazak korisnika kredita prvi je korak pri stvaranju kredita, klijenti banke često sami zahtijevaju određene iznose kredita, potom prolaze kroz ostale korake no, ukoliko to nije slučaj, kreditni odjel unutar poslovne banke mora se pobrinuti da što više kredita bude prodano. Krediti koji se prodaju od strane banke često se nude većim klijentima banke, poslovnim korisnicima ili poduzećima.²⁹

Ad. 2. Procjena karaktera budućeg komitenta obavlja se tokom intervjua sa zaposlenikom banke zaduženim za kredite, veoma je važna pri određivanju istinitosti namjene. Iako se kod nas većinom izdaju gotovinski nenamjenski krediti, banka uvijek želi znati kako će se uzeta sredstva iskoristiti. Informiranost i transparentnost

²⁶ P. S. Rose, i S. C. Hudgins, op. cit., str. 533.- 563.

²⁷ B. Matić, op. cit., str. 216.

²⁸ P. S. Rose, i S. C. Hudgins, op. cit., str. 522.

²⁹ Ibidem

vodi k boljem upravljanju rizikom, ukoliko je upotreba kredita nerizična banka će lakše obaviti odobravanje kredita (iako to nije pravilo).³⁰

Ad. 3. Posjet lokaciji nije u svakodnevnoj praksi hrvatskih banaka no procjenu kreditne povijesti itekako obavljaju, u dogovoru s drugim institucijama banke provjeravaju prethodna zaduženja i kakva je bila dinamika otplaćivanja.³¹

Ad. 4. Sadašnje financijsko stanje budućeg komitenta od velike je važnosti jer nam ono ukazuje na mogućnost ili nemogućnost otplaćivanja kredita, mjesečna primanja govore ima li klijent adekvatnu količinu sredstva za vraćanje kredita i ostaje li mu dovoljno za životne potrebe. Hrvatska narodna banka donijela je strože kriterije za ocjenjivanje kreditne sposobnosti klijenta, izmijenjen je Ovršni zakon u kolovozu 2017. godine i povećan je iznos neovršivog dijela plaće, ne smije iznositi više od 2/3 prosječne neto plaće, odnosno 3/4 im mora ostati za život dok 1/4 banka može uzeti kada dođe do takve potrebe. Banke same provode detaljne analize klijenta, njegove plaće unatrag nekoliko mjeseci kao i eventualnih jamaca pri kreditu kako bi se osigurali da do ovrhe ne dođe.³²

Ad. 5. Ocjena mogućeg kolaterala za kredit se obavlja kao posljednja faza odobravanja kredita, ukoliko je zahtjev za kreditom prošao sve gore navedene korake znači da je vrijeme za provedbu ocjenjivanja i provjeravanja kolaterala odnosno zaštite s bančine strane da se može naplatiti ako dođe do neispunjenja obveza od strane korisnika kredita. Nekretnina, pokretnina ili ostala imovina koja se pruža kao kolateral mora biti trenutačno dostupna banci i ne smiju postojati prepreke pri stjecanju vlasništva nad imovinom. Kada je sve provjereno i odobreno dokumentacija se sprema i ugovor o kreditu potpisuju obje strane.³³

Ad. 6. Iako je 5. korak posljednji u koracima odobravanja kredita, upravo je 6. korak ključan za nastavak suradnje banke i klijenta. Nadziranje nad ispunjenjem kreditnih obveza je obavezno, kako bi se banka uvjerila da se sve odvija kako je i obećano, no u ovoj je fazi moguće i obaviti prodaju drugih usluga koje banka nudi pa si tako može osigurati dodatnu zaradu.³⁴

³⁰ Ibidem

³¹ Ibidem

³² Ibidem

³³ Ibidem

³⁴ Ibidem

Odlukom o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza kreditne institucije³⁵ propisane su osnove prema kojima kreditna institucija mora provoditi provjeru kreditne sposobnosti klijenta (dužnika), one uključuju određene karakteristike dužnika (statusne, osobne i ekonomske), razinu kapitala i rezervi u izvještajima dužnika ili u odnosu na bilancu kod pravnih osoba, imovinsku snagu dužnika, pokazatelje likvidnosti i profitabilnosti kod pravnih osoba, ostvarenih novčanih tokova u prethodnom razdoblju i procijenjenim novčanim tokovima u budućem razdoblju, također se uzimaju u obzir dužnikov položaj na tržištu i uvjeti pod kojima posluje te izloženost koju dužnik može imati prema valutnom riziku.

3.2. Kreditiranje poslovnih subjekata

Kreditni koji se odobravaju poslovnim subjektima nazivaju se poslovni krediti, industrijski ili komercijalni, ovi su se krediti najranije počeli obavljati, financirajući brodovlasnike, upravitelje rudnika, proizvođače i vlasnike nekretnina kroz povijest. Poslovni krediti se kao i drugi krediti daju na dugi ili kratki rok, pod dugoročne kredite ubrajaju se terminski krediti za kupnju opreme, prijevoznih sredstva i građevina, financiranje revolving kreditnom, krediti za projekte i krediti za pomoć pri preuzimanju drugih poduzeća, dok se kod kratkoročnih javljaju samolikvidirajući krediti za zalihe, krediti za obrtna sredstva, za prijevremeno financiranje gradnje, za financiranje trgovine vrijednosnicama, financiranje maloprodaje i opreme, krediti temeljeni na imovini – financiranje potraživanja, zaliha i factoring i sindicirani krediti. Pri vrednovanju kreditnog zahtjeva banke angažiraju svoje kreditne referente, oni komuniciraju s klijentom, potom kreditni analitičari analiziraju financijske izvještaje i određuju kreditnu sposobnost klijenta te naposljetku kredit odobrava kreditni odbor.³⁶

Prema priopćenju Državnog zavoda za statistiku pod nazivom "Broj i struktura poslovnih subjekata u ožujku 2017. godine" u Republici Hrvatskoj bilo je registrirano

³⁵ Hrvatska narodna banka, *Odluka o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza kreditne institucije* (NN 41/2014., 28/2017.), Zagreb, Narodne novine, dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_03_41_777.html (pristupljeno: 23. ožujak 2018.)

³⁶ P. S. Rose, i S. C. Hudgins, op. cit, str. 548.

gotovo 260 tisuće pravnih osoba, od kojih je 150 tisuća bilo aktivno na tržištu, najveći broj pri ukupnim pravnim osobama uzimaju trgovačka društva čiji je udio 62%.³⁷

Kako su poslovni subjekti poduzeća, trgovačka društva i slično, često su njihovi zahtjevi za kreditom u velikim iznosima, stoga banke moraju provoditi posebnu analizu financijskih izvješća klijenta koji je poslovni subjekt. Pošto su zahtjevi za kreditom veliki, sredstva koja se traže su nemjerljiva s onima kod fizičkih stranaka, banka se treba ograditi od rizika, a to čini tražeći više izvora za otplatu kredita.

Izvori za otplatu komercijalnih kredita mogu biti od profita, novčanog tijeka poduzeća, od imovine poduzeća koja će služiti kao kolateral, izvoru otplate može poslužiti i bilanca s velikim iznosima utržive neto vrijednosti ili pak od jamstva koja daju poduzeća, na primjer osobna imovina vlasnika koja služi kao zaštitni mehanizam za kredit. Analiza financijskih izvješća prikazuje neke od najznačajnijih omjera unutar aktive, kao što su: omjer gotovine i ukupne aktive, omjer vrijednosnica u ukupnoj aktivi, omjer potraživanja i aktive, omjer zaliha i ukupne aktive, dugotrajne imovine i omjere ostale aktive s ukupnom aktivom, tim se pokazateljima kreditni referent zadužen za analizu oslanja pri određivanju ima li poslovni subjekt potrebne predispozicije za odobravanje kreditnog zahtjeva. Osim pokazatelja aktive, važni su i pokazatelji unutar pasive kao i pokazatelji unutar računa dobiti i gubitka.³⁸

Financijska poluga kao pokazatelj uzima se u obzir jer se ono odnosi na korištenje duga. Pokazatelj upotrebe financijske poluge izračunava se dijeljenjem ukupnih obveza s ukupnom aktivom, dok se sama financijska poluga računa formulom (kapital/ukupna imovina). Prema podacima Hrvatske narodne banke za 3. tr. 2017. financijska poluga iznosila je 14,4%. Prosječna je imovina svih kreditnih institucija od 1999. godine do 2007. narasla trostruko (sa 98mlrd na 324 mlrd kuna), no prosječni kapital nije imao snažan trend rasta (1999. je iznosio 14 mlrd kuna dok je 2007. iznosio 37mlrd kuna) financijska poluga se u tom razdoblju kretala u razmjerima od 8,7 do 15%. krajem trećeg tromjesečja 2017. godine prosječna aktiva kreditnih institucija iznosila je 390 mlrd kuna dok je prosječni kapital iznosio 56 mlrd.³⁹

³⁷ Državni zavod za statistiku, *Broj i struktura poslovnih subjekata u ožujku 2017. godine*, priopćenje, dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/11-01-01_01_2017.htm (pristupljeno: 17. ožujak 2018.)

³⁸ P. S. Rose i S. C. Hudgins, op.cit., str. 555.

³⁹ Hrvatska narodna banka, *Financijska poluga*, dostupno na: <https://www.hnb.hr/analize-i-publikacije/redovne-publikacije/spf>, (pristupljeno 18. ožujka 2018.)

Cijena poslovnog kredita još je jedna od stavki koju je potrebno odrediti. Takva cijena mora biti dovoljno visoka da bi pokrila moguće rizike no s druge strane dovoljno niska da ne bi otjerala komitenta. Određuje se kamatnim stopama. Metode koje se koriste odnose se na metode na osnovi troška i metode na osnovi vodstva cijena. Prilikom određivanja cijena metodom na osnovi troška, troškovi koji se uzimaju u obzir jesu: trošak zajmodavca pri prikupljanju sredstva za plasiranje u kredit, operativni troškovi, kompenzacija koja se plaća zajmodavcu za stupanj rizika neplaćanja te željena profitna marža. Zbrojem svega navedenog dobiva se kamatna stopa koja je jedinstvena ovisno o veličini i dužini trajanja kreditnog zahtjeva. Drugoj se metodi određuje kamatna stopa s obzirom na baznu ili referentnu stopu, takva stopa je temeljna uniformirana stopa koju su banke odredile tokom godina Velike krize (1930.-ih godina). Referentnoj se stopi pridodaju povećanja koja se odnose na premije rizika neplaćanja i premije rizika ročnosti.⁴⁰

3.3. Potrošačko i hipotekarno kreditiranje

Pojedincima i obiteljima mogu se odobriti stambeni (hipotekarni) krediti, nestambeni krediti, krediti po kreditnim karticama i revolving krediti. Hipotekarni kreditni zahtjev klijentu se odobrava na duži period uz fiksne ili promjenjive kamatne stope, te se oni osiguravaju tom imovinom. Nestambeni (potrošački) krediti dijele se na kredite koji se otplaćuju u ratama i kredite koji su jednokratno otplativi. Krediti koji se otplaćuju u ratama mogu poslužiti za kupnju skupljih proizvoda, kao što su automobili, namještaj i slično, takvi se krediti uzimaju na kratki do srednji rok te se otplaćuju mjesečno. Krediti s jednokratnom otplatom koriste se za zadovoljavanje trenutnih potreba kućanstva, takvi se krediti izdaju na male iznose i otplaćuju se u kratkom roku.⁴¹ Kreditne kartice koje banke danas pružaju omogućuju izdavanje kredita koji će se nalaziti na samoj kartici i prilikom plaćanja korisnik kartice odlučuje hoće li iznos računa platiti odmah ili obročno na do 12 rata ili koliko mu kartična banka određuje.

Kreditni zahtjevi za potrošačkim kreditima se ocjenjuju. Ocjenjivanje se provodi kroz rutinske kontrole ili pak sustave ocjenjivanja preko bodovanja ili slično tome. Ovime

⁴⁰ P. S. Rose i S. C. Hudgins, op.cit., str. 573.-575.

⁴¹ Ibidem, str. 590.-592.

se nastoji odrediti kreditna sposobnost klijenta, agencije za kreditno izvještavanje (u SAD-u) pripremaju i distribuiraju informacije o kreditnoj povijesti sudionika na tržištu. Agencije omogućavaju prikaz osobnih identifikacijskih podataka klijenta, osobne kreditne povijesti, informacije koje su javne a mogu utjecati na iskrenost i stabilnost klijenta i količinu upita koji se odnose na kreditni status klijenta. Ocjena kredita izračunava se pomoću bodova iz tablice u kojoj su navedena osam područja ispitivanja, a odnose se na: komitentovo zanimanje, situaciju vezanu uz stambeno pitanje, kreditni rejting, trajanje zaposlenja, vrijeme koje je provedeno na trenutnoj adresi, fiksni telefon, broj uzdržavanih članova i stanje depozitnog računa.⁴²

Cijena potrošačkih kredita temelji se na metodi temeljem troška, jednostavnoj kamati, metodi diskontne stope i metodi dodane stope kredita, a javlja se i pravilo 78-ice. Hipotekarnim se kreditima cijena kamatnom stopom utvrđuje fiksno ili promjenjivo ovisno o uvjetima kreditiranja.⁴³

⁴² Ibidem, str. 601.

⁴³ Ibidem, str. 615.

4. Upravljanje kreditnim i valutno induciranim kreditnim rizikom

Svakodnevno poslovanje i djelovanje banke, odnosno bilo koje kreditne institucije, izloženo je raznim rizicima. Počevši od deviznog tržišta gdje se vrijednost deviza mijenja konstantno, do samih korisnika bančnih usluga, jesu li u stanju vratiti uzete kredite, hoće li dovoljan broj klijenata položiti svoja sredstva u vidu depozita, hoće li na kraju razdoblja biti dovoljno kapitala za nastavak poslovanja, dovodi li se u pitanje nastavak poslovanja ukoliko ne bude dovoljno sredstva na računu banke za podmirenje obveza koje dospijevaju ili su već dospjele, na koji način privući još klijenata te koje usluge ponuditi kako bi ostali konkurentni na tržištu samo su neka od pitanja kojima se menadžment kreditne institucije, u ovom slučaju banke, mora baviti. Gledajući samo rizike u svakodnevnom poslovanju oni bi se mogli podijeliti na operativne i financijske. Financijski su rizici najznačajniji pri obavljanju poslova jer utječu na izvršenje ili neizvršenje obveza a time i na poslovanje iste, dok operativne karakteriziraju rizici koji nisu vezani za financije.⁴⁴

Deset je osnovnih rizika, prema Saundersu, s kojima se financijske institucije suočavaju, a to su: kreditni rizik, rizik likvidnosti, rizik promjene kamatne stope, tržišni rizik, izvanbilančni rizik, valutni rizik, rizik države, tehnološki rizik, operativni rizik i rizik nesolventnosti.⁴⁵ Hrvatska narodna banka za potrebe upravljanja međunarodnim pričuvama priznaje kreditni, valutni i kamatni rizik no veliku pažnju pridodaje i likvidnosnom i operativnom riziku.⁴⁶ U nastavku ovoga poglavlja objašnjen je kreditni i valutno inducirani kreditni rizik, kao i mogućnosti njegova smanjivanja i zaštite.

4.1. Pojmovno određenje kreditnog rizika

Kreditni rizik kao rizik neispunjenja obveza se određuje kao vjerojatnost da dužnik neće biti u mogućnosti otplatiti kamatu ili glavnici prema uvjetima koji su utvrđeni u

⁴⁴ Hrvatska narodna banka, *Rizici*, dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/medunarodne-pricuve/rizici>, (pristupljeno: 14. ožujka 2018.)

⁴⁵ A. Saunders i M. M. Cornett, *Financijska tržišta i institucije*, Zagreb, Masmedia, 2006., str. 527.

⁴⁶ *Rizici*, op. cit.

sporazumu o kreditiranju, ugovoru o kreditu, te označuje situaciju kada se plaćanje odgađa ili se u potpunosti ne ostvaruje.⁴⁷

Tri su osnovne vrste kreditnog rizika prema autoru:⁴⁸

- Osobni ili potrošački,
- Korporativni ili rizik poduzeća i
- Državni ili rizik zemlje.

Potrošački se odnosi na klijente koji su unutar sektora kućanstva, stanovništva, korporativni je kako mu i sam naziv govori rizik nepodmirenja obveza od strane poduzeća, odnosno kreditiranja malih, srednjih ili velikih poduzeća, dok se rizik zemlje odnosi na kreditiranje države. S druge strane kreditni rizik kao takav predstavlja također i vjerojatnost da će se vrijednost imovine, unutar aktive financijske institucije, smanjiti i postati bezvrijedna, ukoliko se to dogodi tada nastaje bojazan o propasti banke.⁴⁹ Naime poznato je da se financiranje poslovnih banaka obavlja preko tuđeg kapitala, odnosno depozitima klijenata banke kreditiraju se drugi klijenti iste banke. Dakle vrlo je mali udio vlastitog kapitala te se ukoliko dođe do promjene vrijednosti imovine odnosno do njena smanjenja očekuju gubitci kako za banku tako i za klijente.

Valutni rizik nastaje prilikom promjene tečaja ako ta promjena utječe na vrijednost imovine sadržane u aktivi i pasivi financijske institucije koja je denominirana u stranoj valuti. Veća količina imovine u stranoj valuti povećava rizik valute jer promjenom deviznog tečaja moguće je snositi gubitke u odnosu na domaću valutu, stoga se preporuča mjera usklađivanja aktive i pasive u stranoj valuti.⁵⁰

Kreditni rizik može biti i valutno inducirani u slučaju kada je kredit odobren u nekoj valuti. Valute koje se najčešće koriste jesu euro, dolar i švicarski franak (iako su zbog problema s vrijednosti franka koja je neočekivano rasla – CHF je aprecirala u odnosu na HRK, krediti u ovoj valuti smanjeni su gotovo potpuno do kraja 2016. godine na 1,4% od ukupnih kredita, smanjenje tih kredita dogodilo se zbog konverzije kredita u francima u kredite u eurima). Valutna klauzula označuje situaciju kada su imovina i

⁴⁷ H. van Greuning i S. Brajović Bratanović, *Analiza i upravljanje bankovnim rizicima*, Zagreb, MATE, 2006., str. 135.

⁴⁸ Ibidem

⁴⁹ P. S. Rose, i S. C. Hudgins, op. cit., str. 182.

⁵⁰ A. Saunders i M. M. Cornett, op.cit., str. 537.

obveze prikazane u domaćoj valuti, ali su indeksirane u stabilnu konvertibilnu valutu (euro i dolar).⁵¹

4.2. Upravljanje kreditnim portfeljem i kvalitetom kreditnog portfelja

Kreditni portfelj svake kreditne institucije ovisi o tome hoće li ona biti više ili manje izložena određenom riziku. Recimo ulaganje na jednom mjestu nije nipošto preporučljivo kao niti ulaganje u jednu valutu ili primanje depozita/davanje kredita od sumnjivih stranaka, klijenata koji nisu prošli zahtijevane procese provjere.

Dokumentom "Načela za upravljanje kreditnim rizikom" navedene su dobre prakse koje se odnose na sljedeća područja: uspostavljanje primjerenog okruženja za kreditni rizik, poslovanje koje je u skladu s dobrim postupkom za odobravanje kredita, održavanje postupka koji su primjereni za administraciju, mjerenje i praćenje kredita kao i osiguranje primjerenih kontrola nad kreditnim rizikom,⁵² a sve u svrhu boljeg upravljanja rizikom, kreditnim ali i ostalima. Ova četiri područja kreditna institucija mora obuhvatiti kada sastavlja program za upravljanjem kreditnim rizikom. Polazi se od identificiranja rizika koji su rasprostranjeni unutar bilance banke, odnosno unutar njezinog kreditnog portfelja, potom se definiraju okviri unutar čijih se granica banka mora zadržavati pri odobravanju kredita te uspostavljanje sustava kontrola posebice internih kontrola rizika i njihov razvoj, do nadzora bančinog poslovanja koje provode supervizori.

Načela prema ovom dokumentu podijeljena su u pet područja te 17 pojedinačnih načela. Unutar prvog područja odnosno dijela uspostavljanja primjerenog okruženja za kreditni rizik nalaze se prva tri načela, koja obuhvaćaju pod brojem 1 odgovornost i preispitivanje strategije za kreditni rizik i značajnih politika banke od strane upravnog odbora, 2. određuje se viša razina rukovodstva koja je odgovorna za provedbu strategije koju je odobrila upravni odbor kao i za razvoj politika i postupaka kojima se identificiraju rizici, mjere, prate i kontroliraju. Pod posljednjim se načelom

⁵¹ Hrvatska narodna banka, *Smjernice za upravljanje valutno induciranim kreditnim rizikom*, dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/monetarna-politika/regulativa>, Zagreb, Sektor bonitetne regulative i nadzora banaka, 2006., (pristupljeno: 14. ožujka 2018.)

⁵² Bazelski odbor za superviziju banaka, *Načela za upravljanje kreditnim rizikom*, dostupno na: <http://old.hnb.hr/supervizija/papiri-bazelske-komisije/h-nacela-za-upravljanje-kreditnim-rizikom.pdf>, Bazel, rujan 2000., (pristupljeno: 14. ožujka 2018.)

(načelo 3) unutar ove stavke razlaže kako je potrebno da banka identificira rizike unutar svih proizvoda i aktivnosti koje nudi, te adekvatno njima upravlja.⁵³

Druga podjela sadrži četiri načela, a odnose se na poslovanje koje je u skladu s dobrim postupkom za odobravanje kredita, pa tako 4. načelo određuje poslovanje banaka koje mora biti u okviru dobro definiranih kriterija za odobravanje kredita, njima treba biti naznačeno ciljano tržište banke i potpuno razumijevanje zajmoprimca te svrhu i strukturu kredita kao i izvor njegove otplate, nadalje 5. načelo uspostavlja kreditne limite koje banke moraju uspostaviti na razini pojedinih zajmoprimaca i drugih strana u ugovoru kao i povezanih grupa. Jasno uspostavljeni postupak za odobravanje novih kredita naveden je u 6. načelu, a pod 7. se načelom obuhvaća način vršenja odobrenja svih kredita koje mora biti po tržišnim uvjetima.⁵⁴

Treća se grupacija načela odnosi na održavanje primjerenog postupka za administraciju, mjerenje i praćenje kredita. Ovdje se navode šest načela, naime, 8. se načelom smatra da banke moraju imati uspostavljeni sustav za kontinuiranu administraciju različitih rizičnih portfelja koja se drže u bilanci. Interni sustav za procjenu rizika je potican načelom pod brojem 10, kao takav sustav za ocjenjivanje mora biti u skladu opsegu, veličini i složenosti bankovnog poslovanja, informacijski sustavi i analitičke tehnike su nadalje objašnjeni pod 11. načelom, mjerenje kreditnog rizika potrebno je obavljati po svim kako bilančnim tako i izvanbilančnim stavkama. Načelom pod brojem 12 banke moraju imati sustav koji će pratiti sastav i kvalitetu kreditnog portfelja u potpunosti, te se 13. načelom u obzir moraju uzimati promjene gospodarskih uvjeta kao i izloženost kreditnom riziku pod stresnim okolnostima tzv., stres testovima.⁵⁵

Četvrta se grupacija odnosi na osiguranje kontrola nad kreditnim rizikom, 14. načelom definiraju se nezavisni sustavi koji kontinuirano procjenjuju postupke za upravljanje ovim rizikom, rezultati dobiveni navedenim sustavom potrebno je izvještavati upravnom odboru i višem rukovodstvu. Upravljanje funkcijom odobravanja kredita i razinu kreditne izloženosti koje banka mora adekvatno uspostaviti uređeno je 15. načelom. Posljednjim načelom unutar ove grupacije određeno je uspostavljanje sustava za rane korektivne mjere a koje su vezane uz

⁵³ Ibidem

⁵⁴ Ibidem

⁵⁵ Ibidem

pogoršanje kredita, kao i upravljanjem kreditima koji su okarakterizirani problematičnim ili sličnim.⁵⁶

Ulogom supervizora određena je posljednja grupacija koja sadrži jedno načelo, 17. načelo određuje funkciju supervizora u bankarskom poslovanju, oni trebaju prema ovom načelu zahtijevati od banaka uspostavljen sustav za identifikaciju, mjerenje, praćenje i kontrolu kreditnog rizika te supervizori ocjenjuju strategije, politike i postupke koje banke provode u smislu odobravanja kredita i upravljanja portfeljem. Supervizori su ovdje kako bi spriječili pretjeranu izloženost banke kreditnom riziku uspostavljajući bonitetne limite za veliku izloženost.⁵⁷

4.3. Sumnjiva i sporna potraživanja

Sumnjiva i sporna potraživanja vežu se za klasifikaciju aktive, ta su potraživanja ona od kojih nema prihoda tj., to su krediti nenaplaćeni u periodu od 90 dana ili više.⁵⁸ Osim starosti dospjelih kredita koje su veće od 30, 90, 180 i 360 dana, promatraju se i razlozi narušavanja kvalitete kreditnog portfelja, kao takvi oni bi trebali pomoći pri otkrivanju mjera koja banke mogu poduzimati, nadalje, sumnjiva i sporna potraživanja svrstavaju se u popise kako bi se omogućilo pojedinačno razmatranje te eventualno promijenio način otplate i što se sve može učiniti po tom pitanju. Razina rezervacija je također vrlo važna u ovom slučaju pošto se razinom rezervacija koju banka ima promatra i odlučuje ima li banka sposobnost podmiriti gubitke kada bi se ostvarila situacija nepodmirenja kredita u cijelosti ili djelomično. Narušavanje kvalitete kredita narušava kvalitetu aktive, promatranjem računa dobiti i gubitka utvrđuje se kakav će utjecaj imati narušena kvaliteta aktive na samu banku.⁵⁹

Neki od znakova koji se mogu primijetiti a pridonose narušavanju kreditne kulture banke u SAD-u (ali su većinom i primjenjivi kod nas), a koji imaju utjecaj na problematičnost bančinog poslovanja te s time i na kreditnu kvalitetu uključuju: odobravanje kredita povezanim osobama, nepoštivanje načela kreditiranja, zabrinutost u svezi s realizacijom planiranog prihoda, nepotpuni kreditni podaci,

⁵⁶ Ibidem

⁵⁷ Ibidem

⁵⁸ H. van Greuning i S. Brajović Bratanović, op. cit., str., 147.

⁵⁹ Ibidem, str. 149.

neprimjerena poslovna praksa, nedostatak nadzora, stručna neosposobljenost i loš odabir rizika.⁶⁰ Ukoliko se veći dio kredita odobrava povezanim osobama, a ne obazire se na načelo 5. navedeno u prethodnom poglavlju koje navodi da banke moraju postavljati kreditne limite, odnosno ograničavati količinu kredita koje jedan klijent može imati te količinu kredita prema povezanim grupama, može doći do velike izloženosti riziku, s time je i povezana sljedeća natuknica – nepoštivanje načela kreditiranja, ta su načela postavljena od strane središnjih banaka, u nas od Hrvatske narodne banke kako bi se minimizirala izloženost banke raznim rizicima, s primatom na kreditni rizik. Do zabrinutosti u svezi s realizacijom planiranih prihoda dolazi kada bankar želi postići zaradu unatoč riziku tj., pretpostavlja da do rizika neće doći, iako rizik po definiciji jest vjerojatnost da će određeni postupak nastati, stoga postoji i vjerojatnost da se rizik neće ostvariti, veoma je opasno ulaziti u takve pozicije unutar bankarskog djelovanja s obzirom da kreditni portfelj većinom donosi profit toj banci. Promatrajući znak koji se odnosi na nepotpune kreditne podatke moguće je samo zamisliti kako u suvremenom bankarstvu do navedene situacije može doći isključivo nekompetentnošću zaposlenog koji odobrava ovaj kredit. Neinformiranost o navikama klijenta, njegovim prihodima i troškovima koje ima te odobravanje kredita unatoč tome ne bi se smjelo događati.⁶¹

Nedostatak nadzora, neprimjerena poslovna praksa i stručna neosposobljenost može ukazivati kako je ljudski faktor (kvalitetan kadar) veoma važan u poslovanju i koje institucije, a kamoli kreditne institucije i to banke, institucije u kojoj pojedinci drže svoja sredstva, svoju ušteđevinu i imaju povjerenja da će banka nastaviti s poslovanjem, tj., da veći problemi vezani za nastavak poslovanja neće nastati ukoliko banka izdaje kredite koji nisu kvalificirani kao loši.

4.4. Mogućnosti smanjenja kreditnog rizika

Kreditni rizik kao i svaki drugi moguće je procijeniti i shodno tome omogućiti njegovo smanjenje, iako to nikada neće biti 100% smanjenje jer nitko nije u mogućnosti znati kako će se tržište ponašati u budućnosti.

⁶⁰ Ibidem, str. 150.

⁶¹ Ibidem

Politike za ograničavanje ili smanjenje kreditnog rizika obuhvaćaju zaštitu od velike izloženosti, opasnost kreditiranja povezanih osoba, izloženost zbog određenosti zemljopisnim područjima ili sektorima te svrhu prenamijenjenog duga. Veliku izloženost karakterizira kreditiranje "velikih" dužnika ili grupa dužnika koje je veće od iznosa koje nadzornici (supervizori) određuju kao postotak u odnosu na kapital i rezerve banke. Na taj se način omogućuje nadziranje bančine izloženosti na pojedinačnoj osnovi. Što je također određeno gore navedenim načelima (načelo 17.), vezano za bonitetni (kreditni) limit odnosno, izloženosti jednog klijenta u odnosu na kapital banke.⁶² Povezane osobe također ulaze u iznad navedeni bonitetni limit pošto se na njih treba obratiti veća pozornost. Opasnosti koje se mogu dogoditi tiču se uvjeta kreditiranja, pitanja jesu li osobe koje su povezane s bankom na bilo koji način u boljoj poziciji od drugih klijenata te banke, daju li im se krediti po boljim uvjetima u smislu kamatnih stopa, olakšica i slično tome. Nadalje, ukoliko se izloženost banke koncentrira na određeni sektor gospodarstva ili je određena na jedno zemljopisno područje rizik koji se može javiti biti će ključan za banku, jer ako je banka po veličini mala, regionalna dakle nema široki spektar klijenata već je ograničena na klijente iz jednog područja, recimo da navedeni klijenti bankrotiraju, u tom slučaju bankrot korisnika bančnih usluga izravno utječe na sposobnost banke za nastavak poslovanja. Odgovor na ovaj problem nalazi se u sustavima kontrole unutar same banke i njenoj sposobnosti na identifikaciju i mjerenje rizika. Krediti koji su nanovo ugovoreni s ciljem smanjenja otplate glavnice ili kamata ujedno označuju prenamjenu duga. Prenamjena duga događa se kada se financijska situacija dužnika pogoršala. Prijenos imovine (najčešće nekretnine) s dužnika na banku, prienos potraživanja treće strane ili zamjena duga za udio u kapitalu smatraju se prenamjenom duga, no ove se transakcije moraju odobriti od strane nadzornog odbora.⁶³

Sekuritizacija kao oblik smanjenja kreditnog rizika javlja se 1970-ih godina, zahtjeva izdvajanje prihodonosne ali nelikvidne aktive u grupe te prodaju na otvorenom tržištu vrijednosne papire koji će se bazirati na toj nelikvidnoj imovini, proces isplate kreće od vraćanja kredita od strane kreditora te se ta sredstva uplaćuju imatelju

⁶² Načela za upravljanje kreditnim rizikom, op. cit.

⁶³ H. van Greuning i S. Brajović Bratanović, op. cit., str. 154.-159.

vrijednosnog papira kao prihod. Sekuritizacijom banka dobiva sredstva odmah, a za koja bi u slučaju hipotekarnog kredita, trebale godine dok budu naplaćena.⁶⁴

Osim sekuritizacije smanjenje rizika može se postići i prodajom kredita. Prodaju kredita obavljaju poduzeća raznih veličina, izdvajaju se kao glavni kupci banke, osiguravajuća društva, mirovinski fondovi, nefinancijska poduzeća, investicijski fondovi i dileri vrijednosnim papirima. Starost prodanih kredita ne prelazi u načelu 90 dana, tržište prodanih kredita javlja se tijekom 80-ih godina u SAD-u. ono se može javiti u dva oblika, participacijski i kao doznake. Participacijskom se barem dio interesa kreditora prenosi na drugu kreditnu instituciju dok se kod doznaka vlasništvo kredita prenosi na kupca koji dobiva pravo izravnog potraživanja od zajmoprimca. Ogoljivanje kredita javlja se kao treća vrsta prodaje kredita, to su kratkoročni dijelovi dugoročnog kredita koji dospijevaju u kratkom vremenu, obično par dana ili tjedana. Nadalje, stand-by akreditivi novija su pojava i označuju potencijalnu obvezu izdavatelja. Stand-by akreditiv jest financijska garancija, i to jedna od popularnijih na bankarskom tržištu. Mogu obuhvaćati garancije poslovnih rezultata ili garancije protiv neuspjeha. U prvom se slučaju jamči rok završetka projekta dok se u drugom jamči isplata ukoliko do nje ne dođe od strane zajmoprimaca.⁶⁵

Najnoviji financijski instrument kojim se nastoji smanjiti kreditni rizik naziva se kreditna izvedenica. Označuje sporazum koji je sklopljen na tržištu koje nije burza (OTC tržište), a nudi mogućnost zaštite od gubitka koji nastaju zbog obveza koje nisu ispunjene. Pod kreditne izvedenice spadaju kreditna razmjena (swapovi) i kreditna opcija, kod kreditne razmjene dvije institucije traže dilera koji će uz naknadu njihove kredite prenesti s jedne na drugu instituciju i obrnuto, mijenjaju se za kredite laički rečeno. Kreditne opcije štite od gubitka vrijednosti ili pomažu pri nadoknadi troškova posuđivanja koji su viši od planiranih. Opcije se mogu i ne moraju iskoristiti, ako se uvede kreditna opcija koja će se isplatiti ukoliko se stanje kredita pogorša a taj kredit bude isplaćen u cijelosti opcija se neće aktivirati a dileru koji je izdao opciju ostaje naknada koju je za nju primio. Kreditne obveze mogu se također razmjenjivati. Zapisi vezani za kreditne događaje dio su kreditnih izvedenica, a spajaju dužničke instrumente kako bi se zajmoprimcu olakšalo plaćanje.⁶⁶ Hrvatska narodna banka kreditnim je institucijama savjetovala da klijentima omoguće promjene uvjeta

⁶⁴ P. S. Rose, i S. C. Hudgins, op. cit., str. 286.

⁶⁵ Ibidem, 298.

⁶⁶ Ibidem, 302.-305.

financiranja kredita u vidu zamjene varijabilnih kamatnih stopa na fiksne, ukidanja naknada za prijevremenu otplatu kredita i slično, kako bi se spriječio, smanjio kamatni rizik i kamatno inducirani kreditni rizik. Kamatni rizik utječe na kreditni rizik.⁶⁷

4.5. Rezervacije za kreditne rizike

Rezervacije za kreditne rizike obuhvaćaju određen iznos sredstva u vidu postotka od vrijednosti kredita koja su stavljena u rezervaciju tj., umanjuje se imovina banke za dio kredita ako se za isti smatra da je lošije kvalitete i da bi mogao narušiti kvalitetu aktive banke. Kvaliteta kreditnog portfelja banke, nenaplativost kredita, uvjeti poslovanja i opći trendovi na tržištu neki su od čimbenika koji se uzimaju u obzir prilikom određivanja iznosa rezervacija. Politika o rezervacijama za izloženost kreditnim rizicima ovisno o bankovnom sustavu može biti strogo propisana ili diskrecijska.⁶⁸ Kod propisanih se politika zakonom određuje razina rezervi koje moraju odrediti kako bi se smanjila opasnost koju donosi izlaganje rizicima.

Prema podacima dostupnim na stranicama Hrvatske narodne banke loši plasmani krajem 2016. godine bili su u potpunosti pokriveni s ispravcima vrijednosti i rezerviranjima, krediti koji su klasificirani kao dobri imali su pokrivenost od 0,9%, to su krediti za koje se smatra da će biti naplaćeni u cijelosti i u vremenskom periodu koji je određen ugovorom o kreditu, krediti koji nisu dobri ali nisu niti loši podijeljeni su u tri skupine: B1, B2, B3 te se njihova pokrivenost nalazila na razini od 14%, 53% i 82%,⁶⁹ čim je kredit lošije kvalificiran tim se više sredstva umanjuju od njegove vrijednosti. Europska središnja banka (European Central Bank - ECB) propisuje Uredbom (EU) br. 575/2013, vrijednosti koje su izražene u postotku nominalne vrijednosti za ispravke vrijednosti za kreditni rizik, a to su: za stavke s visokim rizikom 100%, za stavke sa srednjim rizikom 50%, za stavke sa srednjim/niskim rizikom 20% i 0% za stavke sa niskim rizikom. Te se tokom 2018. pripisuje povećanje pondera rizika koji se *"dodjeljuje u odnosu na izloženosti prema središnjim državama ili*

⁶⁷ Hrvatska narodna banka, *Preporuka za ublažavanje kamatnog i kamatno induciranoga kreditnog rizika pri dugoročnom kreditiranju potrošača*, dostupno na: https://www.hnb.hr/documents/20182/2042017/hp26092017_preporuka.pdf/ca49e0ce-0003-47fd-ab70-710fda99e26b?version=1.3, (pristupljeno: 17. ožujka 2018.)

⁶⁸ H. van Greuning i S. Brajović Bratanović, op. cit., str. 164.

⁶⁹ Hrvatska narodna banka, *Bonitetni podaci o poslovanju kreditnih institucija*, dostupno na: www.hnb.hr, (pristupljeno: 17. ožujka 2018.)

središnjim bankama država članica, nominirane i financirane u domaćoj valuti bilo koje države članice, koji bi se primjenjivao na takve izloženosti nominirane i financirane u njihovoj domaćoj valuti.", pa će tako u 2018. godini iznositi 20%, u 2019. godini 50% te do 2020. godine ponder će iznositi 100%.⁷⁰

4.6. Smjernice za upravljanje valutno induciranim kreditnim rizikom

Hrvatska narodna banka objavljuje dokument pod nazivom "Smjernice za upravljanje valutno induciranim kreditnim rizikom", koji je ključan u poslovanju banaka s obzirom na sklonost komitenata za štednju i potrošnju u stranim valutama. Hrvatska narodna banka je s obzirom na količinu danih kredita u eurima ili s valutnom klauzulom čime su krediti vezani uz euro odredila deviznu politiku (tečajni režim) čime se čuva devizni tečaj eura raznim intervencijama na tržištu ukoliko do potrebe dođe.

Tečajni režim koji Hrvatska narodna banka provodi naziva se upravljano fluktuirajući tečaj, čime domaća valuta nije fiksirana uz neku drugu valutu već odražava kretanja na deviznom tržištu i stabilizira tečaj eura prema kuni preko intervencija Hrvatske narodne banke na tržištu. Tečaj se na tržištu uspostavlja prema pravilima ponude i potražnje za devizama.⁷¹

Smjernicama se dakle pokušava izbjeći valutno inducirani kreditni rizik, koji se javlja ukoliko na tržištu dođe do pada vrijednosti domaće valute pa se izloženost banke povećava zbog vrijednosti plasmana u domaćoj valuti, no zaštitu od valutno induciranog kreditnog rizika nalazimo u strukturi imovine i obveza banke, kada banka usklađuje svoju deviznu poziciju odnosno u svojoj bilanci ima jednak broj kredita i depozita u istoj valuti. Prema podacima dostupnim na stranicama Hrvatske narodne banke u strukturi danih kredita prema valutama u 4. tr. 2017. godine iznos plasmana u euru, uključujući i kredite denominirane i indeksirane u euru bio je 53,9% u odnosu na ostale valute, dok su krediti u kunama imali udio od 44,8%, što pokazuje koliko su banke izložene valutno induciranom kreditnom riziku. Tokom financijske krize

⁷⁰ Europska središnja banka, *Uredba (EU) br. 575/2013 Europskog Parlamenta i Vijeća, od 26. Lipnja 2013.o bonitetnim zahtjevima za kreditne institucije i investicijska društva*, dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0575&from=HR>, (pristupljeno: 17. ožujka 2018.)

⁷¹ Hrvatska narodna banka, *Tečajni režim*, dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/monetarna-politika/tečajni-rezim>, (pristupljeno: 17. ožujka 2018.)

plasmani u euru su se smanjivali a u kunama povećavali dosežući omjer, u prvom tr. 2008. godine plasmani plasirani u eurima 43%, u kunama 38%, a u švicarskim francima je, ujedno i najviša vrijednost od 2002. godine, iznosila 17%.⁷²

Šest smjernica je predviđeno ovim dokumentom; prva smjernica određuje sveobuhvatnost upravljanja valutno induciranim kreditnim rizikom, govori kako banke moraju uspostaviti sustav kontinuiranog utvrđivanja, mjerenja, praćenja i kontroliranja valutno induciranog kreditnog rizika te o njemu izvješćivati, tom procesu su podložne sve bilančne i izvanbilančne stavke. Preporuča se bankama uspostavljanje procesa usklađivanja devizne pozicije klijenta, kao i periodično provjeravanje i preispitivanje strategije i politike upravljanja ovim rizikom. Drugom se smjernicom definiraju aktivnosti vezane uz odobravanje plasmana, i to tako da banke moraju uspostaviti sustav odobravanja kredita i definirati jasne kriterije za odobravanje kredita izraženih u stranoj valuti ili uz nj vezanih, ova smjernica definira elemente koji bi se trebali uzeti u obzir prilikom odobravanja kredita u stranoj valuti a odnose se na: rizičan profil klijenta, svrhu kredita, osjetljivost klijenta na tržišne promjene koje utječu na promjene uvjeta poslovanja te na zahtjev za primjerenim osiguranjem kredita obzirom na osjetljivost na promjene tečaja. Trećom se smjernicom definiraju odnosi rizika i cijene plasmana, potom se četvrtom smjernicom definira kontinuirani sustav praćenja valutno induciranog kreditnog rizika na razini pojedinog klijenta, grupa srodnih klijenata ali i na razini cjelokupnog kreditnog portfelja, njime bi se omogućilo svrstavanje klijenata u skupine klijenata s usklađenom deviznom pozicijom i klijenata s neusklađenom deviznom pozicijom te shodno tome razvrstavanje plasmana banke u plasmane koji su zaštićeni od valutno induciranog kreditnog rizika i plasmane koji nisu. Nadalje petom se smjernicom nastoji utvrditi metodologija koju će banke ugraditi u svoje kreditne politike i sustave kako bi se utvrđivala devizna usklađenost klijenta ili grupe klijenata, ona bi trebala sadržavati detalje kriterije i postupke kojim se procjenjuje devizna usklađenost klijenta. Elementi koji se trebaju ugraditi u metodologiju prema ovoj smjernici uključuju: izvješće o deviznoj poziciji klijenta u određenom razdoblju, čiji sadržaj banka sama definira; utvrđivanje kvalitete zaštićenosti devizne pozicije klijenta instrumentima zaštite (prema MRS-a 39); procjenjivanje usklađenosti devizne pozicije klijenta na osnovi deviznih novčanih tokova klijenta kao i ostale elemente koje će definirati sama banka ukoliko

⁷² Hrvatska narodna banka, *Analize i publikacije*, dostupno na: www.hnb.hr, (pristupljeno: 17. ožujka 2018.)

osiguravaju pouzdanu zaštitu klijenta od valutnog rizika. Posljednjom se smjernicom nastoje potaknuti banke na razvoj testiranja osjetljivosti, kako bi procjenjivale rizike ukoliko dođe do naglih tečajnih promjena.⁷³

⁷³ Smjernice za upravljanje valutno induciranim kreditnim rizikom, op. cit. (pristupljeno: 17. ožujka 2018.)

5. Analiza kvalitete kredita po sektorima i valutama hrvatskih kreditnih institucija

Kreditne institucije izdaju kredite sektorima, kako je već navedeno ti sektori prema Hrvatskoj narodnoj banci uključuju sektor stanovništva, sektor nefinancijskih poduzeća, sektor opće države i ostale sektore. Podaci koji se odnose na izloženost prema institucionalnim sektorima sastavljeni su prema metodologiji Europskog sustava nacionalnih računa (ESA 2010) od 31. ožujka 2010. godine, dok su prije toga bili sastavljeni od strane banke (prema ESA 95). Europski sustav nacionalnih računa podrazumijeva sektore kako su opisani Nacionalnom klasifikacijom djelatnosti 2007. (NKD 2007.) Krediti koji su dani mogu i ne moraju biti u domaćoj valuti, globalizacijom dolazimo do sve veće potrebe za stranim sredstvima kako za plaćanje tako i za štednju, stoga, valute koje će se analizirati u nastavku obuhvaćaju kunu, euro, švicarski franak i ostale valute koje se javljaju na tržištu. Prema metodologiji Hrvatske narodne banke, sektor stanovništva obuhvaća kućanstva i neprofitne ustanove dok se pod ostale sektore svrstavaju financijska društva i inozemstvo.

Usklađivanje financijske i monetarne statistike s Europskim sustavom nacionalnih i regionalnih računa (ESA 2010.) provedeno je krajem siječnja 2015. godine, ESA 2010. donosi niz promjena, no tri se ističu kao najvažnije, prva se odnosi na reklasifikaciju javnih nefinancijskih društava iz sektora nefinancijskih društava u podsektor središnje države, potom se uvodi novi sektor "vlastite financijske institucije i zajmodavci" kao i reklasifikacija kunskih pozicija s valutnom klauzulom unutar grupe deviznih pozicija. Osim navedenog, novčani fondovi uključeni su u sektor drugih monetarnih institucije u kojem su do tada bile samo kreditne institucije.⁷⁴

Kvaliteta kredita odnosi se na mnogo čimbenika, no onaj koji će se promatrati u nastavku odnosi se na klasifikaciju plasmana u rizične skupine, njihovu pokrivenost rezervacijama i ispravnima vrijednosti, udio tzv., loših, manje loših i dobrih kredita, njihovu podjelu prema sektorima, kao i podjelu prema valutama.

⁷⁴ Hrvatska narodna banka, *Uvođenje statističkog standarda ESA 2010 u službenu statistiku Hrvatske narodne banke*, dostupno na: <http://www.hnb.hr/hr/-/informacije-za-korisnike-statistickih-podataka> (pristupljeno: 28. ožujak 2018.)

5.1. Klasifikacija plasmana i izvanbilančnih obveza banaka

Odluka o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza kreditne institucije⁷⁵ plasmane propisuje kao financijsku imovinu koja se javlja u vidu kredita, dužničkih instrumenata i drugih potraživanja a koje kreditna institucija klasificira u kategorije pod nazivom zajmovi i potraživanja i ulaganja koja se drže do dospijeca. Pod plasmane se smatraju glavnica i kamatni prihod u cjelini, a odnosi se na jedan financijski instrument, no glavnica kao plasman ili dio plasmana ne čini prihod kreditne institucije. Ispravak vrijednosti plasmana propisuje se kao iznos identificiranih gubitaka, i to onih za koje postoje indikacije o umanjenju njegove vrijednosti kao i za one za koje ne postoje indikacije no postoje latentni gubici. Preuzete izvanbilančne obveze ova Odluka definira kao klasične rizične izvanbilančne stavke, tj., stavke za koje će uslijediti odljev sredstva, a zbog kojih se kreditna institucija izlaže kreditnom riziku u slučaju nemogućnosti povrata tih odljeva.

Kvalitetu plasmana potrebno je procjenjivati tokom cijelog razdoblja trajanja ugovora, i to na osnovi ova tri elementa: kreditne sposobnosti klijenta, načinu podmirivanja obveza i kvaliteti instrumenta osiguranja (kolateralna) kao što je već objašnjeno ranije u tekstu. Plasmani koje kreditna institucija odobrava klasificiraju se na rizične skupine A, B (B1,B2,B3) i C, ovisno o procjeni banke kakav će odnos biti dužnika prema podmirivanju obveza prema ugovornom odnosu. Ukoliko banka ne očekuje probleme odnosno smatra kako će plasman biti u potpunosti isplaćen za ugovoreno vrijeme tada je on svrstan pod skupinu A, ukoliko banka smatra kako će biti djelomično nadoknativ, ovisno o postotku nadoknadivosti svrstava se pod skupinu B i podskupine B1 (do 30%), B2 (od 30% do 70%) i B3 (od 70% do 100%) te se plasmani koji se smatraju potpuno nenadoknativim svrstavaju pod skupinu C.

Plasmani su prema Biltenu o bankama⁷⁶ podijeljeni na portfelj kredita i potraživanja i portfelj financijske imovine koja se drži do dospijeca. Unutar podjele portfelja financijske imovine nalaze se krediti, depoziti, obveznice, trezorski zapisi, dok se

⁷⁵ Odluka o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza kreditne institucije (NN 41/2014., 28/2017.), op. cit. (pristupljeno: 23. ožujak 2018.)

⁷⁶ Bilten o bankama 30. kolovoz 2017., op. cit. (pristupljeno: 23. ožujka 2018.)

unutar preuzetih izvanbilančnih obveza nalaze garancije, akreditivi, mjenice, okvirni krediti, revolving krediti i ostali.⁷⁷

Tablicom 1 prikazana je struktura takvih plasmana. Promatrajući plasmane skupine A, dakle plasmane za koje se smatra kako su u potpunosti nadoknadivi vidljiv je trend pada u razdoblju od 2013. do kraja 2016. godine te se nastavlja tokom 2017. godine. Udio u ukupnim plasmanima ipak je najveći kod ove skupine te ono iznosi 88% u 2013. godini (90% u 2017.), rizična skupina B, podskupine B-1 bilježi trend pada vrijednosti i to s 19 mlrd krajem 2013. godine na 9 mlrd sredinom 2017. godine, dok se kod podskupine B-3 bilježi rast vrijednosti (sa 4,3 mlrd u 2013. na 8 mlrd 2016.) odnosno za 45%. Podskupinom B-2 vidljive su fluktuacije vrijednosti pa tako do kraja 2014. godine raste za 20% te pada do kraja 2016. godine za gotovo 40%, dok je kod C skupine vidljiv trend rasta do 2016. godine.

Prema podacima Biltena o bankama, smanjenje ukupnih plasmana i izvanbilančnih obveza u 2016. godini dogodilo se u velikoj mjeri zbog smanjenja ukupnih danih kredita, kako se smanjivala količina danih kredita tako je i udio kredita u plasmanima niži. Smanjenje ukupnih ispravaka vrijednosti s 2015. na 2016. godinu rezultat je u najvećoj mjeri zbog prodaje potraživanja.⁷⁸

⁷⁷ Ibidem

⁷⁸ Ibidem

Tablica 1 Klasifikacija plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza banaka po rizičnim skupinama, na kraju razdoblja, u milijunima kuna

RIZIČNA SKUPINA/ PODSKUPINA	XII. 2013.		XII. 2014.		XII. 2015.		XII. 2016.		VI. 2017.	
	Plasmani i preuzete izvanbilančne obveze	Ispravci vrijednosti i rezerviranja	Plasmani i preuzete izvanbilančne obveze	Ispravci vrijednosti i rezerviranja	Plasmani i preuzete izvanbilančne obveze	Ispravci vrijednosti i rezerviranja	Plasmani i preuzete izvanbilančne obveze	Ispravci vrijednosti i rezerviranja	Plasmani i preuzete izvanbilančne obveze	Ispravci vrijednosti i rezerviranja
A	369.289,2	3.326,4	365.613,1	3.363,4	362.550,9	3.348,0	365.032,2	3.344,5	349.071,1	3.113,8
B-1	19.330,6	3.055,0	15.728,9	2.364,5	12.528,5	1.836,8	8.411,0	1.185,9	9.250,5	1.279,4
B-2	15.913,8	7.500,3	19.774,4	9.768,0	18.363,9	9.484,3	12.168,7	6.488,8	15.582,8	8.035,1
B-3	4.339,3	3.547,4	5.559,4	4.615,6	8.008,0	6.578,8	8.029,2	6.599,4	6.916,3	5.738,1
C	8.991,4	8.972,1	10.022,5	10.020,4	10.453,1	10.453,9	10.691,5	10.693,2	8.772,9	8.774,4
UKUPNO	417.864,4	26.401,2	416.698,2	30.131,8	411.904,4	31.701,9	404.332,6	28.311,7	389.593,6	26.940,8

Samostalna izrada autora prema podacima dostupnima na: www.hnb.hr

5.2. Pokazatelj pokrivenosti

Plasmani rizične skupine A, prema Odluci o klasifikaciji plasmana⁷⁹, su definirani kao plasmani za koje nisu identificirani objektivni dokazi o umanjenju njihove vrijednosti, drugim riječima ovo su sigurni plasmani, no iako je kreditna institucija temeljem procjene kredita (plasmana) svrstala u skupinu A, potrebno je izdvojiti kako je propisano ovom Odlukom 0,8% u vidu ispravka vrijednosti takvih plasmana ukoliko kreditna institucija ima internu metodologiju temeljenu na iskustvu, no ukoliko je nema takvo rezerviranje moralo bi iznositi 1%. kao što je prikazano Grafikonom 1 ispod ukupni plasmani rizične skupine A imaju pokrivenost od 0,9%.

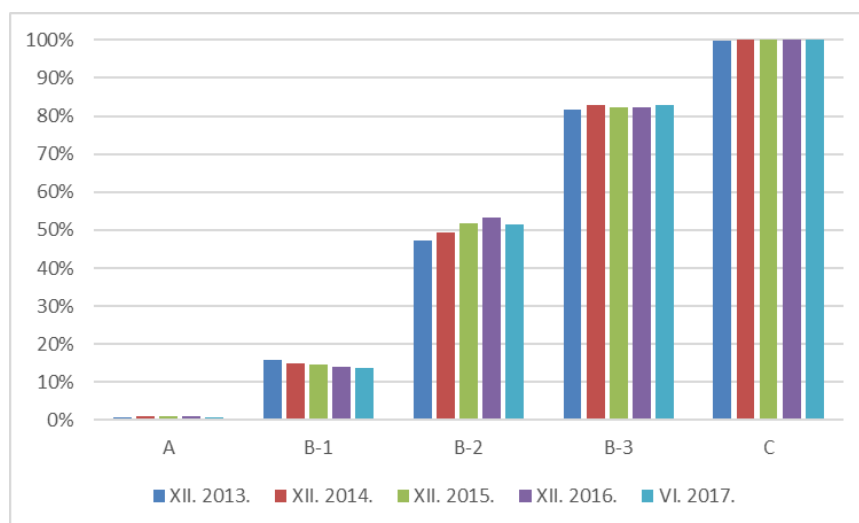
Ovisno o postotku nadoknadivosti prema navedenoj Odluci se za djelomično nadoknadive plasmane svrstane u skupinu B određuju: ako dužnik kasni s isplatom više od 90 dana a manje od 180 dana provode ispravci vrijednosti u iznosu od 1% do 30% potraživanja (podskupina B-1), ako dužnik kasni dulje od 180 no manje od 270 dana tada se provode ispravci u vrijednosti višoj od 30 a manjoj od 70% od potraživanja (podskupina B-2) te ukoliko dužnik kasni s izvršavanjem svoje obveze duže od 270 dana a manje od godine dana tada se provode ispravci višoj od 70% no nižoj od 100% te se ti plasmani klasificiraju pod podskupinu B-3. Grafikonom je prikazano kretanje postotaka ispravaka vrijednosti za navedene skupine, pa je tako za podskupinu B-1 vidljiv padajući trend od 2013. godine kada je iznosilo 15% do polovine 2017. kada iznosi 13%, pokrivenost podskupine B-2 povećala se s 47% u 2013. na 53% u 2016. te pada na 51% polovini 2017. godine, dok se pokrivenost podskupine B-3 nije pretjerano mijenjala u promatranom razdoblju (81% u 2013. na 83% u polovini 2017.).

Plasmani rizične skupine C klasificirani su kao najrizičniji te je za njih propisano 100% pokriće rezerviranjima, iz razloga što prema procjeni kreditne institucije dužnici ovih plasmana već navedenim trima elementima (kreditna sposobnost, podmirenje obveza i instrument osiguranja) i njihovom procjenom ne podliježu očekivanjima banke za povrat sredstva. Kako je prikazano Grafikonom 1, pokrivenost ovih plasmana je na 100% u cijelom promatranom razdoblju.

⁷⁹ Odluka o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza kreditne institucije (NN 41/2014., 28/2017), op. cit, (pristupljeno 28. ožujka 2018.)

Pokrivenost se računa dijeljenjem plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza s ispravicima vrijednosti i rezerviranjima za te kategorije te se prikazuje u postotku.

Grafikon 1 Pokrivenost plasmana, krajem razdoblja, u postotku

Samostalna izrada autora prema podacima dostupnima na: www.hnb.hr

5.3. Analiza kvalitete kredita po sektorima

U nastavku rada prikazat će se nekoliko tablica, počevši od Tablice 2 s podacima ukupnih kredita, do Tablice 4 s udjelima djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita u ukupnim kreditima. Sektor koji će se analizirati obuhvaćaju sektor opće države, sektor nefinancijskih poduzeća, sektor stanovništva i ostale sektore. Prema sektorizaciji ESA 2010., sektor opće države obuhvaća: središnju, regionalnu i lokalnu državu i fondove socijalne sigurnosti, sektor nefinancijskih poduzeća obuhvaća: javna nefinancijska društva, domaća privatna nefinancijska društva, i nefinancijska društva koja su pod kontrolom inozemstva, unutar sektora stanovništva nalaze se kućanstva i neprofitne institucije koje njima služe te se pod ostale sektore ubrajaju financijska društva i inozemstvo. Financijska društva dijele se na: središnju banku, kreditne institucije, novčane fondove, investicijske fondove, druge financijske posrednike, pomoćne financijske institucije i vlastite financijske institucije, osiguravajuća društva i mirovinske fondove.⁸⁰

⁸⁰ Hrvatska narodna banka, *Uvođenje standarda ESA2010 i ostalih promjena u monetarnu i financijsku statistiku Hrvatske narodne banke*, dostupno na:

5.3.1. Ukupni krediti

Tablicom 2 dan je prikaz ukupnih kredita za razdoblje od 2008. do 2017. godine. Ukupnih kredita na dan 31. prosinca 2008. godine bilo je 252,7 mlrd dok se krajem promatranog razdoblja, 31. prosinca 2017. godine ta brojka smanjuje na 245,9 mlrd kuna, što predstavlja smanjenje od 6 mlrd kuna. Najveći udio kredita odnosi se na sektor stanovništva gdje otpada gotovo 50% od ukupnih kredita, slijedi ga sektor nefinancijskih društva (33%), potom opća država (16%) te ostali (3%).

Promatrano razdoblje prikazuje trend opadanja vrijednosti, pogotovo gledano kroz sektor stanovništva i sektor nefinancijskih društva od 2013. godine, dok je do snažnijeg opadanja pri sektoru opće države došlo u 2015. godini, jedino je ostali sektor pod kojim podrazumijevamo inozemstvo i financijska društva imalo trend rasta do 2016. godine kada je iznosio 13 mlrd kuna što ujedno predstavlja i najveću vrijednost ove grupacije u promatranom razdoblju, no i ovaj sektor pada u 2017. kada iznosi 9,7 mlrd kuna.

Općoj državi su krediti rasli dakle do 2013. godine, s 21 mlrd u 2008. na 59 u 2013. godini te se javlja trend pada kada u 2017. godini krediti iznose 39,8 mlrd kuna, smanjenje za gotovo 70% u odnosu na 2013., te smanjenje od 78% u odnosu na prethodnu godinu.

Unutar sektora nefinancijskih društva: prerađivačka industrija, trgovina i građevinarstvo su tri djelatnosti koje imaju najviši udio u ukupnim kreditima tog sektora. Krediti prerađivačkoj industriji su na dan 31. prosinca 2011. godine iznosili 30 mlrd kuna, da bi 2017. godine iznosili 18,8 mlrd. Krajem 2011. godine kreditna aktivnosti svih djelatnosti se povećala, jedan od razloga može biti i Program gospodarskog oporavka⁸¹ koji je Vlada Republike Hrvatske donijela 2010. godine, a u sklopu kojeg su prema Biltenu o bankama br. 26., Hrvatskoj banci za obnovu i razvoj 13 banaka plasirale sindicirani kredit u iznosu od 3,4 mlrd kuna te zajedno odobravale kredite gospodarstvu. Smanjenje kredita prerađivačkoj industriji se u 2012. godini dogodilo zbog preuzimanja duga brodogradilišta u javni dug Republike

<http://www.hnb.hr/documents/20182/121822/h-esa-prezentacija-hecimovic.pdf/f5c74039-1415-4f71-9e03-0f5744b57ed5>, prezentacija sa seminara mr. sc. L. Hećimović (pristupljeno: 28. ožujak 2018.)

⁸¹ Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, *Program gospodarskog oporavka*, dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//Sjednice/Arhiva//93-1.3.pdf>, (pristupljeno: 28. ožujak 2018.)

Hrvatske, dok su za ostala smanjenja zaslužni procesi prodaje potraživanja.⁸² Djelatnost pružanja smještaja i djelatnost poljoprivrede su u 2017. godini u usporedbi s 2016. godinom ostvarile zamjetno povećanje, dok su djelatnosti prijevoza i skladištenja te stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti ostvarile mali rast u odnosu na prethodnu godinu, sve ostale djelatnosti ostvarile su pad kredita.

Unutar sektora stanovništva najviša je vrijednost stambenih kredita, slijede ih gotovinski nenamjenski krediti, potom ostali krediti. Iako su stambeni krediti s udjelom od 42% u ukupnim kreditima sektoru stanovništva najviši, njihova je vrijednost u trendu opadanja, u promatranom razdoblju na dan 31. prosinca 2008. godine krediti su iznosili 52 mlrd i rastu do 2012. godine kada iznose 59 mlrd kuna, te nakon toga padaju na iznos od 48 mlrd kuna na dan 31. prosinca 2017. godine. Gotovinski nenamjenski krediti s druge strane imaju rastući trend pa tako na dan 31. prosinac 2010. iznose 33,6 mlrd te rastu do 31. prosinca 2017. kada iznose 42 mlrd kuna, odnosno 37% u ukupnim kreditima stanovništvu. Od ostalih nespomenutih kredita, krediti za kupnju automobila su u stalnom padu od 2008. godine te su od 9 mlrd kuna koliko im je bila vrijednost tada pali na 838 mil kuna u 2017. godini. Hipotekarni su krediti u blagom padu od 2008. do 2013. godine (sa 3,1 mlrd na 3 mlrd kuna) te počinju opadati bržim tempom, krajem 2017. godine ti su krediti iznosili 1,9 mlrd kuna. Krediti po kreditnim karticama iznosili su na dan 31. prosinac 2017. godine 3,5 mlrd kuna dok su krediti za investicije iznosili na isti dan 2,3 mlrd kuna. Prekoračenja po transakcijskim računima, popularno zvani "minus", imalo je najvišu vrijednost 2012. godine kada je iznosilo 8,6 mlrd kuna te ima opadajući trend i krajem 2017. godine iznosi 6,9 mlrd kuna.

⁸² Hrvatska narodna banka, *Bilten o bankama br. 26., kolovoz 2013.*, dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/121591/hbilten-o-bankama-26.pdf/6c135dbe-76ec-41f7-9b3c-6e3dc9e77ca2>, (pristupljeno: 28. ožujak 2018.)

Tablica 2 Ukupni krediti po sektorima za razdoblje od 2008. do 2017. godine, u tisućama kuna

	31. 12. 2008. NR	31. 12. 2009. NR	31. 12. 2010. NR	31. 12. 2011. NR	31. 12. 2012. NR	31. 12. 2013. NR	31. 12. 2014. NR	31. 12. 2015. NR	31. 12. 2016. NR	31. 12. 2017. NP
Ukupno	252.682.170	261.138.983	274.949.617	291.716.905	283.905.645	286.867.562	279.929.783	275.421.381	261.199.483	245.922.211
Opća država	21.509.832	31.547.687	37.348.709	44.473.566	54.188.781	59.109.070	56.339.543	57.544.824	50.997.154	39.883.947
Nefinancijska društva	96.827.650	98.924.352	103.139.459	111.613.373	96.523.315	95.568.622	92.019.462	87.269.480	83.378.751	81.774.984
<i>Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo</i>			3.873.705	4.960.034	4.983.188	4.820.513	4.514.536	4.619.950	4.971.990	5.248.238
<i>Rudarstvo i vađenje</i>			661.397	641.155	707.926	584.387	562.999	512.782	405.520	349.291
<i>Prerađivačka industrija</i>			27.598.791	30.175.387	21.783.678	21.763.493	20.602.925	19.916.052	19.245.013	18.859.993
<i>Građevinarstvo</i>			15.861.088	16.687.417	15.440.603	14.389.170	13.548.382	12.157.822	9.945.019	7.652.436
<i>Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala</i>			21.813.666	22.583.430	21.158.483	20.155.397	18.640.969	17.361.436	16.364.161	15.542.389
<i>Prijevoz i skladištenje</i>			3.285.026	3.380.180	3.717.170	4.116.167	3.958.202	2.931.151	3.057.083	3.060.618
<i>Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane</i>			6.496.811	6.752.581	6.169.014	6.827.090	7.397.672	7.906.548	8.530.814	9.923.855
<i>Informacije i komunikacije</i>			2.175.003	2.325.629	2.451.283	2.536.263	2.157.539	2.256.201	1.769.024	1.540.804
<i>Poslovanje nekretninama</i>			6.588.852	7.575.082	7.247.643	6.729.762	6.591.344	6.599.345	6.009.880	5.358.179
<i>Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti</i>			6.229.421	5.673.964	4.893.926	5.452.668	5.062.403	4.110.822	4.865.845	4.948.127
<i>Ostale djelatnosti</i>			8.555.700	10.858.516	7.970.401	8.193.713	8.982.492	8.897.371	8.214.401	9.291.055
Stanovništvo	125.922.607	122.194.982	127.203.463	128.141.493	126.276.256	123.594.084	122.346.443	120.426.687	113.246.010	114.538.394
<i>Stambeni krediti</i>	52.317.495	52.959.630	57.980.999	59.642.264	59.235.865	57.629.700	56.127.260	54.998.802	48.236.040	48.439.305
<i>Hipotekarni krediti</i>	3.130.145	3.084.208	3.513.325	3.261.271	3.073.658	3.007.391	2.843.263	2.599.443	2.206.976	1.940.450
<i>Kreditni za kupnju automobila</i>	9.645.990	7.810.501	6.236.805	4.539.412	3.174.852	2.162.571	1.439.325	1.057.262	988.822	838.542
<i>Kreditni po kreditnim karticama</i>	5.529.724	5.022.264	4.386.839	4.109.326	3.941.234	3.834.591	3.831.020	3.716.223	3.607.864	3.529.285
<i>Prekoračenja po transakcijskim računima</i>			8.068.973	8.196.027	8.612.776	8.353.463	8.157.464	7.856.762	7.422.137	6.993.367
<i>Gotovinski nenamjenski krediti</i>			33.689.721	36.284.444	36.436.372	37.229.041	39.123.407	39.808.789	40.734.670	42.942.888
<i>Kreditni za investicije</i>			3.415.628	3.643.690	3.314.877	2.927.197	2.783.818	2.503.252	2.326.307	2.314.231
<i>Ostali krediti stanovništvu</i>	55.299.253	53.318.380	9.911.171	8.465.061	8.486.621	8.450.129	8.040.887	7.886.154	7.723.195	7.540.325
Ostali sektori	8.422.080	8.471.962	7.257.986	7.488.472	6.917.293	8.595.786	9.224.335	10.180.389	13.577.568	9.724.886

Izvor: Hrvatska narodna banka, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druga-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija>

5.3.2. *Ispravak vrijednosti djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita*

Tablica 3 prikazuje ispravak vrijednosti djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita za razdoblje od 2008. do 2017. godine. Ispravak vrijednosti ili umanjenje vrijednosti kako je propisano Odlukom o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza kreditne institucije bilježi se, u visini određenoj ovisno o rizičnosti plasmana u račun dobiti i gubitka i predstavlja trošak te kreditne institucije te u bilanci u korist računa ispravka vrijednosti plasmana. Prema Biltenu o bankama br. 30., pozicija troška ispravka vrijednosti unutar računa dobiti i gubitka iznosila je 11 mlrd kuna na kraju 2016. godine, te je 2017. godine iznosila 2 mlrd kuna. Ispravak vrijednosti bilježimo odmah pri određivanju rizičnosti kredita, od djelomično nadoknadivih i potpuno nadoknadivih kredita u 2017. godini iznosila je 17 mlrd kuna što je smanjenje za 25% u odnosu na prethodnu godinu. Smanjenje ispravka vrijednosti govori o poboljšanju kvalitete kredita.

Sektoru opće države se tokom krize od 2008. do 2011. godine ispravak vrijednosti kredita povećao što znači da su neki plasmani bili rizičniji od drugih, 2011. godine iznosio je 19 mlrd kuna, krajem 2017. iznosi 2 mlrd kuna, u šest godina ispravci vrijednosti su se spustili za 89%.

Sektoru nefinancijskih društva u promatranom je razdoblju ispravak vrijednosti porastao za 8,5 mlrd kuna, najveći ispravci vrijednosti javljaju u gotovo svim djelatnostima na dan 31. prosinca 2015. godine, unutar građevinarstva (4,8 mlrd kuna), trgovine (3,58 mlrd kuna) i u prerađivačkoj industriji (3,6 mlrd kuna), najviše je ispravaka vrijednosti u ovim djelatnostima iz razloga što su upravo ovdje i najveće vrijednosti kredita.

Ispravak vrijednosti stambenih kredita sektoru stanovništva rapidno je rastao od 2008. godine do 2015. godine kada iznosi 2,8 mlrd kuna, te opada na 1,7 mlrd u 2017. godini. Prateći trend rasta, ispravci vrijednosti za gotovinske namjenske kredite dosegli su vrijednosti od 2,66 mlrd kuna u 2014. godini, jedino se ispravci vrijednosti za prekoračenja po transakcijskim računima smanjuju i iznose 379 mil kuna u 2017. godini. Do 31. prosinca 2015 ispravak vrijednosti ostalim sektorima također je imao trend rasta, i to sa 115 mil u 2008. na 590 mil u 2015. godini, no u 2017. iznosi 300 mil
kuna.

Tablica 3. Ispravak vrijednosti djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita, za razdoblje od 2008. do 2017. godine, u tisućama kuna

	31. 12. 2008. NR	31. 12. 2009. NR	31. 12. 2010. NR	31. 12. 2011. NR	31. 12. 2012. NR	31. 12. 2013. NR	31. 12. 2014. NR	31. 12. 2015. NR	31. 12. 2016. NR	31. 12. 2017. NP
Ukupno	6.077.400	8.710.648	11.987.330	15.029.244	16.833.147	20.788.158	24.479.809	26.078.842	22.970.643	17.204.090
Opća država	14.616	5.535	6.022	19.351	14.888	10.108	11.667	4.231	3.662	2.193
Nefinancijska društva	2.758.923	4.232.144	6.479.485	8.658.286	9.773.142	12.532.726	15.653.976	16.739.512	14.912.469	11.286.388
<i>Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo</i>			199.686	232.013	158.012	197.074	359.685	382.682	390.756	352.595
<i>Rudarstvo i vađenje</i>			65.323	86.215	111.566	98.935	114.786	105.925	52.893	40.456
<i>Prerađivačka industrija</i>			1.423.531	1.729.874	1.705.683	2.061.454	3.007.473	3.662.632	2.903.714	2.195.585
<i>Građevinarstvo</i>			1.261.323	1.760.049	2.569.971	3.545.529	4.469.785	4.843.243	4.405.199	3.075.487
<i>Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala</i>			1.602.260	2.192.136	2.228.459	2.761.053	3.359.105	3.587.569	3.152.414	2.256.543
<i>Prijevoz i skladištenje</i>			198.453	220.486	234.982	222.911	322.741	250.662	186.729	178.688
<i>Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane</i>			362.885	500.927	340.892	468.503	514.195	620.085	615.726	586.129
<i>Informacije i komunikacije</i>			353.506	370.721	626.225	727.029	527.774	531.733	527.616	159.093
<i>Poslovanje nekretninama</i>			307.736	506.540	626.550	916.077	1.261.102	1.324.011	1.364.774	771.956
<i>Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti</i>			369.818	552.874	617.674	839.035	886.665	804.210	813.606	616.080
<i>Ostale djelatnosti</i>			334.965	506.451	553.127	695.126	830.665	626.759	499.043	1.053.778
Stanovništvo	3.188.777	4.309.474	5.269.872	6.059.177	6.690.455	7.790.768	8.273.836	8.745.223	7.566.722	5.615.045
<i>Stambeni krediti</i>	375.651	516.670	749.792	1.040.305	1.257.261	1.848.662	2.161.012	2.812.829	2.506.381	1.758.857
<i>Hipotekarni krediti</i>	114.772	116.635	226.896	185.124	213.798	338.800	439.074	459.656	396.749	320.921
<i>Kreditni za kupnju automobila</i>	196.973	206.414	141.530	138.852	124.887	99.208	76.285	60.850	47.123	39.330
<i>Kreditni po kreditnim karticama</i>	80.867	125.588	149.920	147.922	161.245	161.323	147.093	129.990	107.866	65.577
<i>Prekoračenja po transakcijskim računima</i>			1.109.288	1.204.582	1.205.265	1.181.895	1.001.402	915.436	697.859	379.006
<i>Gotovinski nenamjenski krediti</i>			1.827.648	2.224.693	2.455.291	2.641.171	2.660.731	2.586.717	2.138.314	1.738.142
<i>Kreditni za investicije</i>			207.589	258.415	256.688	294.147	354.959	336.338	346.515	275.064
<i>Ostali krediti stanovništvu</i>	2.420.514	3.344.167	857.208	859.285	1.016.021	1.225.561	1.433.279	1.443.407	1.325.915	1.038.147
Ostali sektori	115.083	163.495	231.952	292.430	354.662	454.556	540.330	589.876	487.790	300.464

Izvor: Hrvatska narodna banka, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija>

5.3.3. Djelomično nadoknadivi i potpuno nenadoknadivi krediti

Iznosi djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita prikazani su Tablicom 4, podaci su pripremljeni za razdoblje od 2008. do 2017. godine. Kroz klasifikaciju rizičnosti ovi su plasmani svrstani pod rizične skupine B i C, odnosno za što je potrebna pokrivenost u odnosu od 30 do 100% od ukupnih kredita. Ključan je utjecaj prema Biltenu o bankama br. 28. na ukupno kretanje kredita zapravo smanjenje ukupnih kredita, dok se razlozi za pogoršanje kredita odnosno povećanje djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kriju u izostanku rasta kredita, problemima oko naplate potraživanja i starenju portfelja. Od 2013. godine pooštrena su pravila o klasifikaciji kredita, tada je donesena Odluka o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza kreditne institucije, točnije stupila je na snagu 31. ožujka 2014. godine, tada se i propisuje aktivnije provjeravanje kolaterala.

Ukupni djelomično nadoknadivi i potpuno nenadoknadivi krediti dosegli su najvišu razinu 2014. godine kada su iznosili 47,7 mlrd kuna, već do 2017. oni se snižavaju na 27,9 mlrd odnosno za 40%. Najviše rizičnih plasmana nalazi se u sektoru nefinancijskih društava, i to u djelatnostima građevinarstva i iznosu od 8,6 mlrd u 2014 godini, prerađivačke industrije (6,8 mlrd u 2015. godini) i u trgovini (6,7 mlrd u 2014. godini). Slijedi ga sektor stanovništva, stambeni krediti i gotovinski nenamjenski krediti klasificirani su među rizičnijim kreditima, stambeni s 2,9 mlrd kuna u 2017. a gotovinski nenamjenski s 2,5 mlrd kuna.

Tablica 4. Djelomično nadoknadivi i potpuno nenadoknadivi krediti, za razdoblje od 2008. do 2017. godine, u tisućama kuna

	31. 12. 2008. NR	31. 12. 2009. NR	31. 12. 2010. NR	31. 12. 2011. NR	31. 12. 2012. NR	31. 12. 2013. NR	31. 12. 2014. NR	31. 12. 2015. NR	31. 12. 2016. NR	31. 12. 2017. NP
Ukupno	12.478.307	20.361.102	30.878.629	36.274.546	39.550.370	45.027.306	47.755.106	45.862.480	36.045.445	27.951.609
Opća država	67.040	62.080	75.523	93.278	52.711	47.354	47.412	14.659	8.614	7.913
Nefinancijska društva	7.234.786	12.736.048	20.164.361	24.654.467	26.763.281	30.373.709	32.086.388	30.256.628	23.586.260	18.225.044
<i>Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo</i>			559.477	587.045	475.767	575.598	780.717	782.648	640.878	599.291
<i>Rudarstvo i vađenje</i>			198.205	191.257	228.321	184.901	172.243	165.256	72.334	54.323
<i>Prerađivačka industrija</i>			3.923.296	4.828.068	5.015.670	6.002.220	6.642.206	6.875.953	4.814.341	3.594.311
<i>Građevinarstvo</i>			4.674.321	5.922.054	7.199.273	8.529.032	8.664.517	8.169.303	6.534.251	4.252.143
<i>Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala</i>			4.449.356	5.446.987	5.220.050	6.013.765	6.742.000	6.069.207	4.646.483	3.442.647
<i>Prijevoz i skladištenje</i>			597.433	599.245	491.899	592.096	568.280	402.722	338.094	478.268
<i>Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane</i>			1.404.548	1.770.794	1.454.103	1.632.131	1.497.708	1.575.861	1.333.079	1.294.973
<i>Informacije i komunikacije</i>			829.124	893.528	1.110.215	1.281.278	1.065.165	1.048.939	925.625	296.713
<i>Poslovanje nekretninama</i>			1.004.738	1.364.341	2.135.088	2.042.036	2.615.279	2.479.194	2.153.952	1.388.519
<i>Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti</i>			1.529.649	1.831.334	2.048.306	2.206.149	1.963.203	1.572.496	1.318.746	983.679
<i>Ostale djelatnosti</i>			994.214	1.219.813	1.384.588	1.314.505	1.375.071	1.115.048	808.476	1.840.177
Stanovništvo	4.998.445	7.081.299	9.930.065	11.020.931	11.977.600	13.755.169	14.718.929	14.673.756	11.699.915	9.234.531
<i>Stambeni krediti</i>	891.944	1.446.646	2.584.669	3.111.411	3.654.180	4.690.569	4.934.660	5.374.485	3.941.652	2.990.379
<i>Hipotekarni krediti</i>	303.973	367.970	788.578	699.815	732.702	894.075	929.069	871.616	664.386	520.115
<i>Kreditni za kupnju automobila</i>	277.553	330.270	257.591	181.521	157.713	121.271	92.722	76.397	55.747	44.121
<i>Kreditni po kreditnim karticama</i>	102.832	152.612	174.644	164.311	174.834	174.293	157.693	140.107	116.378	80.611
<i>Prekoračenja po transakcijskim računima</i>			1.185.051	1.298.819	1.280.471	1.241.930	1.052.036	960.662	741.501	416.553
<i>Gotovinski nenamjenski krediti</i>			2.659.813	3.052.169	3.297.467	3.522.280	3.807.768	3.674.734	3.062.758	2.562.086
<i>Kreditni za investicije</i>			628.873	799.562	702.980	645.076	800.489	618.706	510.914	386.857
<i>Ostali krediti stanovništvu</i>	3.422.143	4.783.801	1.650.846	1.713.323	1.977.254	2.465.674	2.944.493	2.957.050	2.606.580	2.233.810
Ostali sektori	178.036	481.675	708.680	505.870	756.778	851.075	902.377	917.436	750.657	484.121

Izvor: Hrvatska narodna banka, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija>

5.3.4. Dospjela potraživanja po kreditima

Tablicom 5 prikazana su dospjela potraživanja po kreditima za razdoblje od 2008. do 2017. godine. Dospjela su ona potraživanja čiji je rok za naplatu prošao a naplata nije provedena, vrijednost takvih potraživanja do 2014. godine imalo je tendenciju rasta kada je iznosilo 29,9 mlrd kuna, te od tad ima trend pada, 2017. godine iznose 17,8 mlrd kuna. Od svih sektora najviše je dospjelih potraživanja unutar sektora nefinancijskih poduzeća (gotovo 70% od ukupnih dospjelih potraživanja), sektor stanovništva obuhvaća gotovo 30%, dok opća država i ostali sektor sudjeluju u malom udjelu. Stanovništvo ima 5 mlrd kuna dospjelih potraživanja, od toga najviše se odnosi upravo na stambene i gotovinsko nenamjenske kredite, unutar sektora nefinancijskih društava u 2017. godini građevinarstvo ima najveći udio.

Tablica 5. Dospjela potraživanja po kreditima, za razdoblje od 2008. do 2017. godine, u tisućama kuna

	31. 12. 2008. NR	31. 12. 2009. NR	31. 12. 2010. NR	31. 12. 2011. NR	31. 12. 2012. NR	31. 12. 2013. NR	31. 12. 2014. NR	31. 12. 2015. NR	31. 12. 2016. NR	31. 12. 2017. NP
Ukupno	9.378.669	13.442.409	19.496.864	24.388.738	25.922.429	29.263.956	29.998.492	28.405.019	22.816.833	17.813.612
Opća država	22.996	31.023	34.586	48.036	806.748	56.631	30.773	26.313	44.864	54.953
Nefinancijska društva	5.942.492	8.957.499	13.794.043	17.483.620	17.352.443	20.424.028	20.952.159	19.482.681	15.224.661	12.181.981
<i>Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo</i>			452.585	469.145	357.700	417.756	496.684	506.645	348.465	425.085
<i>Rudarstvo i vađenje</i>			181.334	215.616	182.772	139.247	129.477	132.236	42.243	37.464
<i>Prerađivačka industrija</i>			2.973.364	3.400.049	3.207.242	3.394.143	3.753.880	3.918.015	2.929.548	2.373.240
<i>Građevinarstvo</i>			3.206.379	4.464.174	5.175.336	6.385.286	6.694.209	5.743.187	4.517.896	2.999.774
<i>Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala</i>			3.531.723	4.292.089	4.146.497	4.357.335	4.819.150	4.318.265	3.548.559	2.670.756
<i>Prijevoz i skladištenje</i>			371.468	448.016	354.847	420.193	373.696	270.921	241.060	197.918
<i>Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane</i>			1.160.344	1.385.199	873.157	928.255	786.236	887.007	678.462	752.234
<i>Informacije i komunikacije</i>			134.798	139.901	121.835	783.304	206.574	225.576	169.386	117.719
<i>Poslovanje nekretninama</i>			306.409	879.250	1.032.928	1.084.247	1.483.810	1.534.574	1.384.534	634.692
<i>Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti</i>			833.666	1.050.762	1.172.961	1.701.770	1.258.747	993.909	746.815	529.271
<i>Ostale djelatnosti</i>			641.972	739.419	727.168	812.493	949.696	952.345	617.694	1.443.829
Stanovništvo	3.197.499	4.127.128	5.401.552	6.555.947	7.343.821	8.306.097	8.490.055	8.270.521	7.131.859	5.345.292
<i>Stambeni krediti</i>	313.675	368.383	583.970	1.006.102	1.326.475	2.026.291	2.371.579	2.569.826	2.290.625	1.667.648
<i>Hipotekarni krediti</i>	137.345	177.894	396.224	324.242	375.769	534.084	587.379	539.383	448.228	365.470
<i>Kreditni za kupnju automobila</i>	218.310	228.597	228.652	221.528	185.732	138.122	98.583	74.508	52.441	42.741
<i>Kreditni po kreditnim karticama</i>	68.998	115.581	132.744	161.844	187.220	183.541	169.175	149.917	127.347	85.081
<i>Prekoračenja po transakcijskim računima</i>			1.210.674	1.386.143	1.388.605	1.360.674	1.137.233	1.036.387	817.125	488.530
<i>Gotovinski nenamjenski krediti</i>			1.462.040	1.795.117	2.134.100	2.350.027	2.359.412	2.229.738	1.898.271	1.570.825
<i>Kreditni za investicije</i>			388.006	547.309	490.235	459.958	442.433	431.040	397.487	303.151
<i>Ostali krediti stanovništvu</i>	2.459.171	3.236.673	999.241	1.113.663	1.255.684	1.253.401	1.324.262	1.239.723	1.100.334	821.845
Ostali sektori	215.682	326.759	266.683	301.136	419.418	477.199	525.505	625.504	415.449	231.386

Izvor: Hrvatska narodna banka, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija>

5.3.5. Udio djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita u ukupnim kreditima

Tablicom 6 prikazani su udjeli djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita u ukupnim kreditima. Ukupni udio najveći je 2014. godine kada iznosi 17%, u odnosu na 2017. godinu udio se smanjio 11%. Smanjenje udjela djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita pripisuje se većoj razini pokrivenosti za određene rizične skupine, čim je jedan kredit pokriven u određenom postotku s rezerviranjem tada će i udio takvog kredita biti manji u ukupnim kreditima.

Nefinancijska društva imaju najveći udio u ovim kreditima, u 2017. on je iznosio 22%, sektor stanovništva 8%, sektor opće države 0,02% i ostali sektori 4,9%. Unutar nefinancijskih društva na dan 31. prosinac 2017., najveći udio ima sektor građevinarstva s 55%, zatim poslovanje nekretninama s 25% te trgovina s 22%, no većina stavki ima trend rasta do 2014. godine te potom pada do 2017. Djelatnosti koja je imala trend pada vrijednosti od 2011. godine bila je djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanje hrane, udio kredita ove djelatnosti bilo je 13% u 2017. godini, pad je vidljiv kroz par godina i kod stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti. Djelatnost informacija i komunikacija bilježi veliki pad u odnosu na 2016 godinu, s 52% u 2016. na 19% u 2017. godini što pokazuje da u ovoj djelatnosti nema prevelikih problema u naplati potraživanja, ostale djelatnosti imaju povišen udio u 2017. u odnosu na 2016. godinu i to za 10pp.

Sektoru stanovništva udio djelomično naplativih i potpuno nenaplativih kredita rastao je do 2015., kada je iznosio 12,18% te pada do 2017. kada iznosi 8,6%, trend pada udjela rizičnih kredita je poželjan iako je do pada došlo zbog smanjenja kreditne aktivnosti stanovništva. Unutar sektora stanovništva ostali krediti stanovništvu, hipotekarni krediti i krediti za investicije zabilježeni su kao najznačajniji, a ujedno i najlošiji u ukupnim kreditima stanovništvu. Prekoračenja po transakcijskim računima stavka je gdje je primjetan trend pada od 2012. godine s 14% tada na 5,9% na dan 31. prosinca 2017. godine, građani se sve manje zadužuju stoga je i ovaj segment u padu.

Tablica 6 Udio djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita u ukupnim kreditima, za razdoblje od 2008. do 2017. godine, u postocima

	31. 12. 2008. NR	31. 12. 2009. NR	31. 12. 2010. NR	31. 12. 2011. NR	31. 12. 2012. NR	31. 12. 2013. NR	31. 12. 2014. NR	31. 12. 2015. NR	31. 12. 2016. NR	31. 12. 2017. NP
Ukupno	4,94	7,80	11,23	12,43	13,93	15,70	17,06	16,65	13,80	11,37
Opća država	0,31	0,20	0,20	0,21	0,10	0,08	0,08	0,03	0,02	0,02
Nefinancijska društva	7,47	12,87	19,55	22,09	27,73	31,78	34,87	34,67	28,29	22,29
<i>Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo</i>			14,44	11,84	9,55	11,94	17,29	16,94	12,89	11,42
<i>Rudarstvo i vađenje</i>			29,97	29,83	32,25	31,64	30,59	32,23	17,84	15,55
<i>Prerađivačka industrija</i>			14,22	16,00	23,02	27,58	32,24	34,52	25,02	19,06
<i>Građevinarstvo</i>			29,47	35,49	46,63	59,27	63,95	67,19	65,70	55,57
<i>Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala</i>			20,40	24,12	24,67	29,84	36,17	34,96	28,39	22,15
<i>Prijevoz i skladištenje</i>			18,19	17,73	13,23	14,38	14,36	13,74	11,06	15,63
<i>Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane</i>			21,62	26,22	23,57	23,91	20,25	19,93	15,63	13,05
<i>Informacije i komunikacije</i>			38,12	38,42	45,29	50,52	49,37	46,49	52,32	19,26
<i>Poslovanje nekretninama</i>			15,25	18,01	29,46	30,34	39,68	37,57	35,84	25,91
<i>Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti</i>			24,56	32,28	41,85	40,46	38,78	38,25	27,10	19,88
<i>Ostale djelatnosti</i>			11,62	11,23	17,37	16,04	15,31	12,53	9,84	19,81
Stanovništvo	3,97	5,80	7,81	8,60	9,49	11,13	12,03	12,18	10,33	8,06
<i>Stambeni krediti</i>	1,70	2,73	4,46	5,22	6,17	8,14	8,79	9,77	8,17	6,17
<i>Hipotekarni krediti</i>	9,71	11,93	22,45	21,46	23,84	29,73	32,68	33,53	30,10	26,80
<i>Kreditni za kupnju automobila</i>	2,88	4,23	4,13	4,00	4,97	5,61	6,44	7,23	5,64	5,26
<i>Kreditni po kreditnim karticama</i>	1,86	3,04	3,98	4,00	4,44	4,55	4,12	3,77	3,23	2,28
<i>Prekoračenja po transakcijskim računima</i>			14,69	15,85	14,87	14,87	12,90	12,23	9,99	5,96
<i>Gotovinski nenamjenski krediti</i>			7,90	8,41	9,05	9,46	9,73	9,23	7,52	5,97
<i>Kreditni za investicije</i>			18,41	21,94	21,21	22,04	28,76	24,72	21,96	16,72
<i>Ostali krediti stanovništvu</i>	6,19	8,97	16,66	20,24	23,30	29,18	36,62	37,50	33,75	29,62
Ostali sektori	2,11	5,69	9,76	6,76	10,94	9,90	9,78	9,01	5,53	4,98

Izvor: Hrvatska narodna banka, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija>

5.4. Analiza kvalitete kredita po valutama

Strana valuta po kojoj se krediti izdaju najčešće je euro, Republika Hrvatska je dio Europske unije gdje postoji Europodručje, drugim riječima euro kao valuta je svugdje oko nas i smatra se optimalnom valutom, a Europodručje optimalnim valutnim područjem.⁸³ Hrvatska narodna banka upravo zbog navedenoga provodi režim upravljano fluktuirajućeg tečaja gdje vrijednost kune nije fiksirana za drugu valutu već se formira na deviznom tržištu ponudom i potražnjom deviza, no po potrebi se Hrvatska narodna banka uključuje na devizno tržište ukoliko je odstupanje veliko.

Osim upravljano fluktuirajućeg tečaja postoje još i tečajni režim: monetarne unije, valutnog odbora, pravog fiksnog tečaja, prilagođavajuće vezanog, puzajuće vezanog, tečaja koji je vezan za košaricu valuta, plivajućeg u okviru utvrđenih granica, upravljano plivajućeg i slobodno plivajućeg.⁸⁴

Optimalno je valutno područje ono koje pruža nisku inflaciju, punu zaposlenost i vanjsku ravnotežu.⁸⁵ Stoga, kako se euro smatra stabilnom valutom i građani to prihvaćaju, iako se domaća valuta više ne percipira kao nesigurna, njihova je štednja najčešće u toj valuti, a i krediti također.

U nastavku će se analizirati struktura kredita prema valutama i rizičnosti.

5.4.1. Ukupni krediti

Kako je prikazano Tablicom 7 od ukupnih kredita krajem 2017. godine krediti s valutnom klauzulom bazirani na euru oduzimali su gotovo 60% od ukupnih kredita, kunski krediti bili su zastupljen s 38% dok su krediti s valutnom klauzulom u švicarskim francima iznosili 0,66%, krediti s valutnom klauzulom u ostalim valutama imaju udio od 0,8%, pod ostale se podrazumijevaju funta i američki dolar, kao i druge u kojima pojedina banka odobri kredite. Krediti s valutnom klauzulom koji su bazirani

⁸³ M. Brkić, i A. Šabić, *Je li euro optimalna valuta za Hrvatsku: ocjena korištenjem teorije optimalnih valutnih područja*, Hrvatska narodna banka, Pregledi P-36, Zagreb, listopad 2017., dostupno na: <http://euro.hnb.hr/documents/2070751/2104183/p-036.pdf/7b76f510-0d7d-4a01-b2ed-08ce2e78f53d> (pristupljeno: 28. ožujak 2018.)

⁸⁴ I. Peršin, A. Šokman, I. Lovrinović, op. cit., str. 346.

⁸⁵ Ibidem, str. 347.

na tečaju švicarskog franka bili su veliki teret bankama, nakon naglog rasta tečaja mnogi su se građani i udruge (pogotovo udruga Franak) pobunili pošto su im obveze prema tom kreditu neizmjereno rasle, udio tih kredita je na početku promatranog razdoblja iznosio 13%, njihov trend je padajući no prema arhivskim podacima Hrvatske narodne banke, tečaj švicarskog franka prema kuni do 2009. godine iznosio je 4,9 CHF/HRK, te je od 2010. godine počeo rasti i za siječanj 2015. iznosio 7,05, dok 2017. godine tečaj iznosi 6,7 CHF/HRK.⁸⁶ Kreditna ekspanzija kumulirala je do 2010. godine i tada su krediti u francima iznosili 35 mlrd kuna, naporima Hrvatske narodne banke i preporukama raznih nadzornih tijela, kao i zakonima i propisima, krediti s valutnom klauzulom prema CHF i krediti u CHF se nakon te točke više nisu odobravali stoga su oni u padajućoj putanji, 2017. godine krediti u francima iznose 1,6 mlrd kuna, tijekom 2015. godine većina kredita se konvertirala u euro kredite. Učinak konverzije vidljiv je u prijelazu s 2015. na 2016. godinu kada je kredita u francima bilo manje za 17 mlrd kuna. Najveći udio kredita nalazio se u sektoru stanovništva i to prema stambenim kreditima (2015. – 18 mlrd kuna).

Promatrajući valutnu strukturu kredita u kunama, prema sektoru najviše je kredita bilo usmjereno prema sektoru stanovništva s udjelom od gotovo 60%, slijedi sektor nefinancijskih društava te ostali sektori. Znatniji rast primijećen je na prijelazu s 2015. na 2016. godinu kada krediti rastu za 10 mlrd kuna, oporavak gospodarstva i porast povjerenja mogla bi biti objašnjenja za navedeno, kao i povećanje gotovinskih nenamjenskih kredita, u isto vrijeme krediti nefinancijskim društvima lagano fluktuiraju na razini od 28 – 30 mlrd kuna. Krediti ostalim sektorima na početku i na kraju promatranog razdoblja iznose 10 mlrd kuna no tokom razdoblja oni su rasli do 2013. godine kada su iznosili 15 mlrd kuna te potom opadaju na sadašnje stanje.

Kreditni u eurima i krediti s valutnom klauzulom u eurima bilježe trend pada od 2013. godine iako su do tad rasli, krajem 2017. godine iznos kredita u eurima iznosio je 146,7 mlrd. Unutar strukture prema sektorima, sektoru stanovništva je u 2017. godini izdano 56,9 mlrd kuna kredita u eurima, nefinancijskim je društvima izdano 51 mlrd kuna dok je ostalim sektorima izdano 37,9 mlrd kuna

⁸⁶ Hrvatska narodna banka, *Tečajna lista*, dostupno na: <http://old.hnb.hr/tecajn/htecajn.htm> (pristupljeno 28. ožujka 2018.)

Tablica 7 Ukupni krediti, za razdoblje od 2010. do 2017. godine, u tisućama kuna

	31. 12. 2010. NR	31. 12. 2011. NR	31. 12. 2012. NR	31. 12. 2013. NR	31. 12. 2014. NR	31. 12. 2015. NR	31. 12. 2016. NR	31. 12. 2017. NP
UKUPNO	274.949.617	291.716.905	283.905.645	286.867.562	279.929.783	275.421.381	261.199.483	245.922.211
Kuna (bez valutne klauzule)	71.158.485	70.976.588	72.899.631	75.209.397	74.885.820	79.472.232	90.071.096	95.397.382
Nefinancijska društva	28.245.146	30.195.215	27.915.191	28.447.417	29.219.376	29.184.508	30.503.980	28.931.386
Stanovništvo	32.722.461	30.888.602	30.481.455	31.608.693	34.940.670	38.882.547	48.053.015	56.436.134
<i>Stambeni krediti</i>	4.652.928	4.476.545	4.352.319	4.154.793	4.183.918	5.090.917	9.684.452	13.098.215
<i>Ostali krediti stanovništvu</i>	28.069.533	26.412.058	26.129.136	27.453.900	30.756.752	33.791.630	38.368.563	43.337.918
Ostali sektori	10.190.878	9.892.771	14.502.986	15.153.286	10.725.774	11.405.177	11.514.100	10.029.862
Euro	165.457.986	185.758.519	179.944.377	184.290.299	179.103.657	172.892.522	163.894.633	146.739.242
Nefinancijska društva	68.331.485	75.814.123	65.753.122	64.633.227	60.264.939	55.755.662	51.084.330	51.833.439
Stanovništvo	63.588.868	68.878.859	70.181.973	68.789.923	65.750.705	62.919.527	63.472.579	56.957.703
<i>Stambeni krediti</i>	27.839.302	30.508.574	31.744.668	31.967.821	31.646.633	32.232.133	37.085.980	34.391.108
<i>Ostali krediti stanovništvu</i>	35.749.565	38.370.285	38.437.304	36.822.102	34.104.072	30.687.393	26.386.599	22.566.596
Ostali sektori	33.537.633	41.065.536	44.009.282	50.867.150	53.088.014	54.217.333	49.337.723	37.948.099
Švicarski franak	35.484.904	31.745.420	28.051.568	25.135.722	23.347.521	19.982.844	2.584.285	1.616.126
Nefinancijska društva	4.105.548	3.044.938	2.191.156	1.729.932	1.520.732	1.204.159	780.599	439.500
Stanovništvo	30.780.118	28.238.596	25.464.294	23.065.479	21.526.243	18.497.077	1.607.599	1.035.022
<i>Stambeni krediti</i>	25.453.427	24.616.047	23.096.295	21.469.282	20.253.702	17.628.524	1.415.204	899.647
<i>Ostali krediti stanovništvu</i>	5.326.690	3.622.549	2.367.999	1.596.198	1.272.541	868.553	192.395	135.375
Ostali sektori	599.239	461.885	396.118	340.311	300.546	281.608	196.087	141.604
Ostale valute	2.848.242	3.236.379	3.010.068	2.232.144	2.592.785	3.073.783	4.649.470	2.169.461

Izvor: Hrvatska narodna banka, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija>

5.4.2. Djelomično nadoknadivi i potpuno nenadoknadivi krediti

Djelomično nadoknadivi i potpuno nenadoknadivi krediti prikazani su tablicom 8, za razdoblje od 2010. do 2017. godine. Ovi podaci prikazuju razinu rizičnosti prema valuti, djelomično nadoknadivi (skupina B) i potpuno nenadoknadivi (skupina C) su krediti za koje se očekuje djelomično ili potpuno neispunjenje obveze. Od ukupnih kredita kroz promatrano razdoblje, ti su krediti rasli do 2014. godine kada iznose 47,5 mlrd kuna, te padaju do 2017. godine za 19,8 mlrd kuna. Za ovaj pad su u najvećoj mjeri zaslužni procesi konverzije kredita u švicarskim francima u 2015. godini i smanjenje kredita u eurima u 2016. godini.

Do 2014. godine iznos svih djelomično naplativih i potpuno nenaplativih kredita raste, dok su najveći udio tada imali krediti s valutnom klauzulom u eurima (28 mlrd kuna), potom kunski krediti (14 mlrd kuna) te oni u švicarskim francima (4 mlrd kuna). Krediti u eurima (i krediti s valutnom klauzulom u eurima) imaju trend pada te u 2017. godini oni iznose 16 mlrd kuna, krediti u kunama tada su iznosili 10 mlrd kuna, te s valutnom klauzulom u francima 1 mlrd kuna. Promatrajući iznos ukupnih kredita u švicarskim francima (i kredita s valutnom klauzulom u toj valuti) prikazanim u Tablici 7, koji je 2017. godine iznosio 1,6 mlrd kuna, iznos rizičnih kredita u 2017. godine iznosio je 1 mlrd kune, dakle banke su očekivale naplatu svega 0,6 mlrd kuna od kredita. Stambenim kreditima je u 2017. godini vrijednost kredita čija se naplata smatrala upitnom iznosila 543 mil kuna od ukupnih 899 mil kuna kredita, što predstavlja visok postotak i veliki rizik, no s obzirom na prethodnu godinu to je smanjenje od 376 mil kuna.

Nefinancijska društva imali su najveći udio u djelomično naplativim i potpuno nenaplativim euro kreditima, 10 mlrd kuna se odnosilo na ovaj sektor u 2017. godini, sektoru stanovništva je upitno bilo vraćanje 5 mlrd kuna kredita i to 3 mlrd za ostale kredite i 2 mlrd za stambene kredite. Krediti u kunama i krediti u eurima najviše su zastupljeni u sektoru nefinancijskih društava, sektor stanovništva imao je kredite većinom u švicarskim francima do konverzije. Ostali sektori najzastupljeniji su bili u euro kreditima, kredite u kunama i francima su izbjegavali, možebitno zbog toga što se unutar ostalih sektora svrstavaju država, financijska društva i inozemstvo, te su njima potrebni krediti u stabilnoj valuti s minimalno rizičnosti, s obzirom na prethodnu tablicu.

Tablica 8 Djelomično nadoknadivi i potpuno nenadoknadivi krediti, za razdoblje od 2010. do 2017. godine, u tisućama kuna

	31. 12. 2010. NR	31. 12. 2011. NR	31. 12. 2012. NR	31. 12. 2013. NR	31. 12. 2014. NR	31. 12. 2015. NR	31. 12. 2016. NR	31. 12. 2017. NP
UKUPNO	30.878.629	36.274.546	39.550.370	45.027.306	47.755.106	45.862.480	36.045.445	27.951.609
Kuna (bez valutne klauzule)	11.311.380	11.928.437	12.135.536	13.472.120	14.241.145	13.969.916	11.773.765	10.109.722
Nefinancijska društva	7.360.585	7.835.806	7.867.153	8.982.262	9.797.138	9.658.018	8.082.988	6.912.839
Stanovništvo	3.884.105	3.980.988	4.196.852	4.388.263	4.337.665	4.231.065	3.638.864	3.114.691
<i>Stambeni krediti</i>	287.455	317.791	375.689	476.619	513.201	489.066	441.413	385.149
<i>Ostali krediti stanovništvu</i>	3.596.650	3.663.197	3.821.163	3.911.644	3.824.464	3.741.999	3.197.451	2.729.543
Ostali sektori	66.690	111.643	71.531	101.595	106.342	80.833	51.913	82.191
Euro	16.297.408	20.574.111	23.268.086	26.780.659	28.334.767	26.608.252	21.631.229	16.271.222
Nefinancijska društva	11.601.393	15.412.276	17.591.618	19.953.869	20.708.925	18.986.003	14.276.323	10.625.546
Stanovništvo	4.181.567	4.776.648	5.234.843	6.292.078	7.042.911	7.047.670	6.985.621	5.463.038
<i>Stambeni krediti</i>	839.075	1.004.284	1.165.573	1.559.801	1.764.563	1.951.493	2.581.117	2.061.582
<i>Ostali krediti stanovništvu</i>	3.342.492	3.772.364	4.069.270	4.732.277	5.278.347	5.096.177	4.404.504	3.401.456
Ostali sektori	514.448	385.186	441.625	534.712	582.931	574.579	369.284	182.638
Švicarski franak	3.130.203	3.541.320	3.691.607	4.069.772	4.321.226	4.351.430	1.713.593	1.034.825
Nefinancijska društva	1.115.875	1.225.165	1.093.862	915.836	897.100	883.779	602.282	352.833
Stanovništvo	1.863.448	2.258.773	2.541.047	3.070.221	3.335.613	3.390.027	1.072.603	653.751
<i>Stambeni krediti</i>	1.458.139	1.789.253	2.112.569	2.654.149	2.656.895	2.931.740	919.122	543.000
<i>Ostali krediti stanovništvu</i>	405.309	469.520	428.478	416.072	678.718	458.287	153.481	110.752
Ostali sektori	150.880	57.382	56.697	83.716	88.513	77.624	38.708	28.241
Ostale valute	139.638	230.678	455.142	704.755	857.968	932.881	926.858	535.840

Izvor: Hrvatska narodna banka, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija>

5.4.3. Udio djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita u ukupnim kreditima

Tablicom 9 se prikazuju udjeli djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita u ukupnim kreditima. Početkom je promatranog razdoblja, na dan 31. prosinca 2010. godine udio ovih kredita u ukupnim kreditima 11%, taj udio raste kako rastu i rizični krediti do 2014. kada iznosi 14%, te do 2017. opada na 11%.

Kroz promatrano razdoblje kunski krediti su smanjili svoj udio s 15% na 10% u 2017. godini, krediti u eurima (i krediti s valutnom klauzulom u euru) su povećali udio s 9% u 2010. na 11% na dan 31. prosinca 2017. godine, dok je udio rizičnosti kredita u švicarskim francima (i kredita s valutnom klauzulom u švicarskim francima) enormno narastao s 8% u 2010. godini na 64% u 2017. godini, ostale su valute imale udio od 4% u 2010. godini te on raste do 2014. godine na vrijednost od 33% te pada na 24% u 2017. godini. Smanjenje udjela djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita govori o povećanju kredita koji su dobri i za koje banka očekuje potpunu naplatu što je pozitivan pomak za hrvatsko gospodarstvo.

Unutar kredita u kunama najveći udio odnose nefinancijska društva, 2010. godine iznosi 26% te raste do 2014. kada iznosi 33% potom pada na 23% u 2017. godini, sektoru stanovništva je udio loših kredita u ukupnim kunskim kreditima na dan 31. prosinac 2017. iznosio 5%, što je u odnosu na prethodnu godinu smanjenje za 2pp, najveći udio u kreditima stanovništvu odnosi se na ostale kredite, dok stambenim kreditima u 2017. godini udio iznosi niskih 2%. Ostali sektori imaju udio od 0,8% što znači da su većina plasmana klasificirana kao dobri krediti.

Najveći udio djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita u eurima kroz cijelo promatrano razdoblje bio je u sektoru nefinancijskih društava, krajem 2017. godine iznosio je 20%, početkom promatranog razdoblja iznosio je 16% te je rastao do 2014. godine na 34%. Sektoru stanovništva je udio kredita u eurima 2010. godine bio 6,5% te je rastao do 2015. godine na 11,2%, da bi 2017. godine pao na 9,6%, dakle rast za 3 postotna poena govori kako su se krediti pogoršali unazad sedam godina, iako je s obzirom na prethodnu godinu prisutno smanjenje. Unutar sektora stanovništva najveći udio kredita u eurima imali su ostali krediti stanovništvu s 15% dok su stambeni krediti zastupljeni s 5%.

Udio loših kredita u švicarskim francima s 2015. godine (21%) na 2016. godine (66%) iznimno je porastao zbog konverzije kredita, te je 2017. godine udio kredita iznosio 64%. Najveći je udio unutar nefinancijskih društava i to s 80% u 2017. godini te u sektoru stanovništva 63% odnosno 80% za ostale a 60% za stambene kredite.

Tablica 9 Udio djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita, za razdoblje od 2010. do 2017. godine, u postocima

	31. 12. 2010. NR	31. 12. 2011. NR	31. 12. 2012. NR	31. 12. 2013. NR	31. 12. 2014. NR	31. 12. 2015. NR	31. 12. 2016. NR	31. 12. 2017. NP
UKUPNO	11,23	12,43	13,93	15,70	17,06	16,65	13,80	11,37
Kuna (bez valutne klauzule)	15,90	16,81	16,65	17,91	19,02	17,58	13,07	10,60
Nefinancijska društva	26,06	25,95	28,18	31,57	33,53	33,09	26,50	23,89
Stanovništvo	11,87	12,89	13,77	13,88	12,41	10,88	7,57	5,52
<i>Stambeni krediti</i>	6,18	7,10	8,63	11,47	12,27	9,61	4,56	2,94
<i>Ostali krediti stanovništvu</i>	12,81	13,87	14,62	14,25	12,43	11,07	8,33	6,30
Ostali sektori	0,65	1,13	0,49	0,67	0,99	0,71	0,45	0,82
Euro	9,85	11,08	12,93	14,53	15,82	15,39	13,20	11,09
Nefinancijska društva	16,98	20,33	26,75	30,87	34,36	34,05	27,95	20,50
Stanovništvo	6,58	6,93	7,46	9,15	10,71	11,20	11,01	9,59
<i>Stambeni krediti</i>	3,01	3,29	3,67	4,88	5,58	6,05	6,96	5,99
<i>Ostali krediti stanovništvu</i>	9,35	9,83	10,59	12,85	15,48	16,61	16,69	15,07
Ostali sektori	1,53	0,94	1,00	1,05	1,10	1,06	0,75	0,48
Švicarski franak	8,82	11,16	13,16	16,19	18,51	21,78	66,31	64,03
Nefinancijska društva	27,18	40,24	49,92	52,94	58,99	73,39	77,16	80,28
Stanovništvo	6,05	8,00	9,98	13,31	15,50	18,33	66,72	63,16
<i>Stambeni krediti</i>	5,73	7,27	9,15	12,36	13,12	16,63	64,95	60,36
<i>Ostali krediti stanovništvu</i>	7,61	12,96	18,09	26,07	53,34	52,76	79,77	81,81
Ostali sektori	25,18	12,42	14,31	24,60	29,45	27,56	19,74	19,94
Ostale valute	4,90	7,13	15,12	31,57	33,09	30,35	19,93	24,70

Izvor: Hrvatska narodna banka, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druga-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija>

6. Zaključak

Kreditne institucije posluju kako bi ostvarile dobit, da ostvare dobit one moraju pažljivo odabirati klijente kojima će odobravati kredite i s kojima će surađivati. Bankarski je sektor veoma koncentriran, dvije su banke na tržištu koje u svojoj bilanci imaju 45% od ukupne imovine svih banaka, stoga lako je za zaključiti da je nekolicina banaka važna na tržištu i ostale ih manje banke slijede, no sve u skladu sa Zakonom o kreditnim institucijama i dokumentima Hrvatske narodne banke. Ovim je radom analizirana kvaliteta kredita po sektorima i valutama. Kvaliteta kredita može se izračunati po vjerojatnosti nastupa kreditnog rizika, odnosno dužnikova neispunjenja obveza što posljedično dovodi do narušavanja bilance banke. Krediti koji su u početku klasificirani kao loši, svrstavaju se u skupine B ili C, ovisno o tome kolika je procjena. Ukoliko se za kredit procjeni da neće biti naplaćen u iznosu od 1% do 30% tada su oni svrstani u podskupinu B-1, od 30% do 70% odnosi se na podskupinu B-2 dok se u podskupinu B-3 svrstavaju krediti čija otplata neće biti u granicama od 70% do 100%, a sve se preko 100% odnosno potpune nenadoknadivosti kredita svrstava se u skupinu C. Potrebno je provoditi unutarnje kontrole od strane banke kako bi se spriječio nastanak rizika, kontrole se odnose i na kvalitetu kredita, tj., ukoliko se klijentu pogoršalo financijsko stanje, njegova kreditna sposobnost ili sredstvo osiguranja, banka je primorana promptno djelovati i ponovno procijeniti kredit. Pa je tako zaključno s 2017. godinom sektor stanovništva imao najveći udio od ukupnih kredita, potom nefinancijska društva te ostali. Udio djelomično naplativih i potpuno nenaplativih kredita najviše je iznosio unutar sektora nefinancijskih društava što govori kako je u ovome sektoru najveći problem pri naplati potraživanja, i to za djelatnosti građevinarstva, informacija i komunikacija te stručnih, znanstvenih i tehničkih djelatnosti. S druge strane, gledano strukturu valuta, udio najlošijih kredita svakako su krediti u švicarskim francima, potom krediti u ostalim valutama te krediti u eurima i kao posljednji krediti u kunama.

Popis literature

Knjige:

1. Greuning, H. i S. Brajović Bratanović, *Analiza i upravljanje bankovnim rizicima - pristupi za ocjenu organizacije upravljanja rizicima i izloženosti financijskom riziku*, drugo izdanje, Zagreb, MATE, 2006.
2. Jakovčević, D., *Upravljanje kreditnim rizikom u suvremenom bankarstvu*, Zagreb, TEB, 2000.
3. Leko, V., *Financijske institucije i tržišta*, Zagreb, Mikrorad, 2008.
4. Lovrinović, I., *Novčano tržište - srce financijskih tržišta*, Zagreb, O-Tisak, 1997.
5. Matić, B., *Monetarna ekonomija*, Osijek, Mit, 2011.
6. Miller, R. L., i D. VanHoose, *Moderni novac i bankarstvo*, treće izdanje, Zagreb, MATE, 1993.
7. Perišin, I., A. Šokman i I. Lovrinović, *Monetarna politika*, Pula, Sveučilište u Rijeci, 2011.
8. Rose, P. S., i S. C. Hudgins, *Upravljanje bankama i financijske institucije*, osmo izdanje, Zagreb, MATE, 2015.
9. Saunders A., i M. M. Cornett, *Financijska tržišta i institucije – moderno viđenje*, drugo izdanje, Zagreb, Masmedia, 2006.

Internet:

1. Bazelski odbor za superviziju banaka, *Načela za upravljanje kreditnim rizikom*, dostupno na: <http://old.hnb.hr/supervizija/papiri-bazelske-komisije/h-nacela-za-upravljanje-kreditnim-rizikom.pdf>, Bazel, rujan 2000., (pristupljeno: ožujak 2018.)
2. Državni zavod za statistiku, *Broj i struktura poslovnih subjekata u ožujku 2017. godine*, priopćenje, dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/11-01-01_01_2017.htm (pristupljeno: ožujak 2018.)
3. Europska središnja banka, *Uredba (EU) br. 575/2013 Europskog Parlamenta i Vijeća, od 26. Lipnja 2013. o bonitetnim zahtjevima za kreditne institucije i investicijska društva*, dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0575&from=HR>, (pristupljeno: ožujak 2018.)

4. Hrvatska narodna banka, *Analize i publikacije*, dostupno na: www.hnb.hr, (pristupljeno: ožujak 2018.)
5. Hrvatska narodna banka, *Bilten 240*, Zagreb, Direkcija za izdavačku djelatnost, 2018., dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/2278677/hbilt240.pdf/eec299f7-7ec9-4cb3-8d97-3888de36cdf8>, (pristupljeno: ožujak, 2018.)
6. Hrvatska narodna banka, *Bilten o bankama 25*, prosinac 2012., dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/121585/hbilten-o-bankama-25.pdf/cdf122ea-3c3c-4d67-8369-4357ed03a961>, (pristupljeno: ožujak 2018.)
7. Hrvatska narodna banka, *Bilten o bankama 28*, kolovoz 2015., dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/623991/hbilten-o-bankama-28.pdf/dd31c773-9618-4284-b834-c6c153c830b5> (pristupljeno: ožujak 2018.)
8. Hrvatska narodna banka, *Bilten o bankama 30*, kolovoz 2017., dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/2020824/hbilten-o-bankama-30.pdf/42efdf39-5ba2-4111-9efd-1a9b80ff78e8> (pristupljeno: ožujak 2018.)
9. Hrvatska narodna banka, *Bonitetni podaci o poslovanju kreditnih institucija*, dostupno na: www.hnb.hr, (pristupljeno: ožujak 2018.)
10. Hrvatska narodna banka, *Financijska poluga*, dostupno na: <https://www.hnb.hr/analize-i-publikacije/redovne-publikacije/spf>, (pristupljeno: ožujak 2018.)
11. Hrvatska narodna banka, *Financijska stabilnost*, broj 18, Zagreb, Direkcija za izdavačku djelatnost, 2017., dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/1972383/h-fs-18-2017.pdf/93e3fd11-df03-4755-a3aa-c02fa7056b22> (pristupljeno: ožujak, 2018.)
12. Hrvatska narodna banka, *Financijski sektor*, dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor> (pristupljeno: ožujak 2018.)
13. Hrvatska narodna banka, *Odluka o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza kreditne institucije (NN 41/2014., 28/2017.)*, Zagreb, Narodne novine, dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_03_41_777.html (pristupljeno: ožujak 2018.)
14. Hrvatska narodna banka, *Odluka o postupku procjenjivanja adekvatnosti internoga kapitala kreditne institucije (NN 20/2014)*, dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_02_20_391.html (pristupljeno: ožujak 2018.)

15. Hrvatska narodna banka, *Preporuka za ublažavanje kamatnog i kamatno induciranoga kreditnog rizika pri dugoročnom kreditiranju potrošača*, dostupno na: https://www.hnb.hr/documents/20182/2042017/hp26092017_preporuka.pdf/ca49e0ce-0003-47fd-ab70-710fda99e26b?version=1.3, (pristupljeno: ožujak 2018.)
16. Hrvatska narodna banka, *Priopćenja*, dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/suglasnost-za-prvu-preoblikovanu-stednu-banku> (pristupljeno: ožujak 2018.)
17. Hrvatska narodna banka, *Protuciklički zaštitni sloj kapitala*, dostupno na: <http://www.hnb.hr/-/protuciklicki-zastitni-sloj-kapitala> (pristupljeno: ožujak 2018.)
18. Hrvatska narodna banka, *Rizici*, dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/medunarodne-pricuve/rizici>, (pristupljeno: ožujak 2018.)
19. Hrvatska narodna banka, *Smjernice za upravljanje valutno induciranim kreditnim rizikom*, dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/monetarna-politika/regulativa>, (pristupljeno: ožujak 2018.)
20. Hrvatska narodna banka, *Tečajna lista*, dostupno na: <http://old.hnb.hr/tecajn/htecajn.htm> (pristupljeno 28. ožujka 2018.)
21. Hrvatska narodna banka, *Tečajni režim*, dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/monetarna-politika/tecajni-rezim>, (pristupljeno: ožujak 2018.)
22. Hrvatski sabor, *Zakon o kreditnim institucijama (NN 159/13, 19/15, 102/15, 15/18)*, dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/195/Zakon-o-kreditnim-institucijama> (pristupljeno: ožujak 2018.)
23. M. Brkić, i A. Šabić, *Je li euro optimalna valuta za Hrvatsku: ocjena korištenjem teorije optimalnih valutnih područja*, Hrvatska narodna banka, Pregledi P-36, Zagreb, listopad 2017., dostupno na: <http://euro.hnb.hr/documents/2070751/2104183/p-036.pdf/7b76f510-0d7d-4a01-b2ed-08ce2e78f53d> (pristupljeno: 28. ožujak 2018.)
24. Ministarstvo rada, gospodarstva i poduzetništva, *Program gospodarskog oporavka*, dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//Sjednice/Arhiva//93-1.3.pdf>, (pristupljeno: ožujak 2018.)
25. Tesla štedna banka, *O nama*, dostupno na: http://www.tesla-banka.hr/o_nama/teslabanka/9/HR (pristupljeno: ožujak 2018.)
26. Vlada Republike Hrvatske, središnji državni portal, dostupno na: <https://vlada.gov.hr/>, (pristupljeno: ožujak 2018.)

Popis tablica i grafikona

Grafikon 1 Pokrivenost plasmana, krajem razdoblja, u postotku	33
Tablica 1 Klasifikacija plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza banaka po rizičnim skupinama, na kraju razdoblja, u milijunima kuna	31
Tablica 2 Ukupni krediti po sektorima za razdoblje od 2008. do 2017. godine, u tisućama kuna	36
Tablica 3. Ispravak vrijednosti djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita, za razdoblje od 2008. do 2017. godine, u tisućama kuna	38
Tablica 4. Djelomično nadoknadivi i potpuno nenadoknadivi krediti, za razdoblje od 2008. do 2017. godine, u tisućama kuna	40
Tablica 5. Dospjela potraživanja po kreditima, za razdoblje od 2008. do 2017. godine, u tisućama kuna	42
Tablica 6 Udio djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita u ukupnim kreditima, za razdoblje od 2008. do 2017. godine, u postocima	44
Tablica 7 Ukupni krediti, za razdoblje od 2010. do 2017. godine, u tisućama kuna..	47
Tablica 8 Djelomično nadoknadivi i potpuno nenadoknadivi krediti, za razdoblje od 2010. do 2017. godine, u tisućama kuna	49
Tablica 9 Udio djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita, za razdoblje od 2010. do 2017. godine, u postocima	52

Sažetak

Naziv rada: Kvaliteta kredita po sektorima i valutama hrvatskih kreditnih institucija

Kreditne institucije u Republici Hrvatskoj prema Zakonu o kreditnim institucijama dijele se na banke, štedne banke i stambene štedionice. Prethodne je 2016. godine na tržištu poslovala 31 kreditna institucija od kojih su 26 bile banke a 5 stambene štedionice. Struktura vlasništva ukazuje da su banke većinom (15) u stranom vlasništvu. Njihovo je poslovanje propisano prvenstveno Zakonom o kreditnim institucijama, potom raznim Uredbama od Europske unije kojih smo se dužni pridržavati i implementirati, i ostalim dokumentima koje pruža Hrvatska narodna banka koja je ujedno nadzorno tijelo kreditnih institucija. Bankovno kreditiranje može biti usmjereno prema poslovnim subjektima ili prema kućanstvima, ovisno o strukturi banke je li ona velika, srednja ili mala, regionalna banka. Banka prilikom kreditiranja sastavlja ugovor o kreditu u kojem navodi sve stavke koje su neophodne za nastanak i pravodobno vraćanje kredita. Kreditni se proces potom odvija u fazama, čiji je cilj prikupiti čim više informacija kako bi se banka mogla obraniti od možebitnog kreditnog rizika ili valutno induciranog kreditnog rizika. Najčešći instrumenti smanjenja ili zaštite od navedenih rizika nalaze se u programu za upravljanje kreditnim rizikom koje banka samostalno sastavlja prema smjernicama Hrvatske narodne banke, a uključuje prvenstveno razradu internih kontrola ili pak određivanje bonitetnog limita. Sve to zbog zaštite banaka ali i korisnika kredita, klijentu koji ne prođe procjenu kreditne sposobnosti neće biti odobren kredit. Analizom po sektorima i valutama prikazano je bankovno kreditiranje. Promatrajući ukupne kredite od 2008. godine do kraja 2017. godine oni su završili jedan ciklus rasta, do 2011. godine bilježili su rast te nakon toga padaju, moguće je za očekivati ponovni rast ukupnih kredita. Gledajući sektor stanovništva posebice pri gotovinskim nenamjenskim kreditima iznos kredita usporedno s prethodnom godinom rastao je za 2,2 mlrd kuna, što znači da se stanovništvo ponovno zadužuje i zasigurno će se sektor nefinancijskih društva priključiti, posebice kada je usporedno s prethodnom godinom vidljiv rast od gotovo 300 mil kuna u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu, što govori kako se gospodarstvo oporavlja od velikih gubitaka koje su ga zadesile tokom vremena.

Ključne riječi: kreditna institucija, kreditni rizik, valutno inducirani kreditni rizik, kvaliteta kredita

Summary

Title: Credit quality by sectors and currencies of Croatian credit institutions

Credit institutions in Republic of Croatia are being regulated by the Credit Institution Law, which divides credit institutions into banks, saving banks and housing savings bank. In the year 2016 there were 31 credit institutions that were operating on the market, of which 26 were banks and 5 were housing savings bank. Considering the ownership structure of these banks it is visible that most of the banks are from foreigners. Their business is prescribed by the Law, then by the Regulations from the European Union, and all the other documents that could be given by the Croatian National Bank. Bank lending can be for business entities or for households depending on the structure and size of the bank. A loan agreement is written when a bank is considering to accept the loan request, everything from the beginning and terms of seeking the loan to the ending of the agreement where both sides need to agree is described in it. Credit process is described and divided into six parts, it has a goal of collecting the most information that is possible about the seeker of the loan in order to defend the bank from risks, especially the credit risk. Instruments that are used to limit the credit risks are written in the Program of risk management which is written by the bank itself. It includes internal regulations for the risk management or even the establishment of limits that cannot be crossed when dealing with one subject. A client who did not pass the credit capability test will not be given the loan. Quality of bank loaning is shown by the sector and currency analysis. When looking at total loans from 2008 to the end of year 2017, we can see that they have gone through one growth cycle. Total loans have grown until the year 2011, and after that started to fall. With that in mind it is possible to expect another recovery in total loan growth. General-purpose cash loans by the household sector grew by 2,2 bn HRK in comparison to the previous year, it means that the households are starting to borrow again, they will be for sure followed by the non-financial corporations. In comparison to the previous year, the agriculture, forestry and fishing has had a growth of nearly 300 mil HRK. The economy will recover from the great losses it has made over a period of time.

Key words: credit institutions, credit risk, currency induced credit risk, credit quality,